

Opinnäytetyö (AMK)

Esittävä taide / Musiikki

2021

Martin Granström

MUSIIKKIOPPILAITOKSET MURROKSESSA

– Mitä käytännön seurauksia vuoden 2017 taiteen
perusopetuksen laajan oppimäärän
opetussuunnitelman perusteiden uudistaminen on
aiheuttanut musiikkioppilaitoksissa?

Martin Granström

MUSIIKKIOPPILAITOKSET MURROKSESSA

- Mitä käytännön seurauksia Taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteiden uudistaminen 2017 on aiheuttanut musiikkioppilaitoksissa?

Opinnäytetyö koostuu kirjallisesta ja taiteellisesta osiosta. Taiteellinen osio on konsertti 'Iltapäivä Wienissä' Nauvon kamarimusiikkipäivillä. Konsertti pidettiin Nauvon kirkossa 5.7.2019. Tavoitteena kirjallisessa opinnäytetyössä on selvittää, mitä käytännön seurauksia on aiheutunut taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden uudistuksesta vuodelta 2017. Tavoitteena on myös selvittää, miten opettajan työnkuva muuttuu uudistuksen myötä.

Tutkimuskysymyksen vastaamiseen hyödynnetään aiempaa tutkimusmateriaalia, josta käy ilmi keskeiset muutokset taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Muutosten käytännön seurauksia tutkittiin haastattelemalla opettajia ja rehtoreita kolmessa musiikkioppilaitoksessa. Tutkimuksellinen viitekehys rajautuu musiikin laajaan oppimäärän.

Opetussuunnitelman perusteiden uudistuksen käytännön seurauksia tarkastellaan tässä opinnäytetyössä neljästä näkökulmasta: 1) toimintakulttuuri – miten yhteiskunnan muuttuvat arvot ja asenteet vaikuttavat musiikin harrastamiseen, 2) oppilaskeskeisyys – miten uudistuneet oppimiskäsitykset mahdollistavat musiikin harrastamisen moninaisuutta, 3) musiikin hahmottamisaineiden sisältö – miten oppiaineiden integroiminen johtaa niin oppiaineiden kuin niitten opettajien väliseen vuoropuheluun sekä 4) arviointi – miten tasosuoritusjärjestelmästä ollaan siirtymässä kohti uusia arviointimenetelmiä.

Lopuksi pohditaan, miltä taiteen perusopetuksen mukaisen musiikin harrastamisen sekä musiikkioppilaitosjärjestelmän tulevaisuus tutkimustulosten valossa näyttää. Lisäksi pohditaan sitä, miten soitonopettajan työnkuva on muuttumassa, miten se vaikuttaa mestari–kisällisuhteeseen ja millaisilla työkaluilla tulevaisuuden soitonopettajan tulisi varustautua, jotta hän pystyisi tarttumaan uudistukseen hyvin käytännön tasolla.

ASIASANAT:

taiteen perusopetus, opetussuunnitelma, TPOPS 2017, uudistus, toimintakulttuuri, oppilaskeskeisyys, oppiaineiden integraatio, arviointi

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Performing Arts/ Music

2021 | 37 pages, 3 appendices

Martin Granström

MUSIC COLLEGES IN BREAKOUT

- What practical consequences have the reform of the national core curriculum of the basic arts education 2017 caused at music colleges?

This bachelor's thesis consists of two parts. The artistic part is the concert *Iltapäivä Wienissä* ("An afternoon in Vienna") as part of the chamber music festival in Nagu 2019. The concert was held in Nagu church on the 5th of July 2019. The objective of the written part of this thesis is to explore the practical consequences of the 2017 reform of the national core curriculum of the basic arts education. Another objective is to highlight the changes this reform has caused to the work image of an instrument teacher.

In order to understand the changes that the reform has brought, previous publications – that highlight the changes in the national core curriculum – are examined. Based on these changes to the national core curriculum, interviews with teachers and principals of three music colleges were made. The aim of the interviews is to highlight the practical consequences of the 2017 reform. The frame of reference in this thesis is restricted to the advanced syllabus in music education.

The practical consequences of the 2017 reform are surveyed from four perspectives: 1) working culture — how changing values and attitudes in the society are impacting music education, 2) student centred pedagogy — how renewed the concepts of learning enables music education to be more diverse, 3) subjects in perceiving music — how integrated studies opens up for dialogue between different subjects and their teachers and 4) assessment — how exam-based systems are being replaced by new evaluation methods.

Finally, will be considered what the future of music in accordance with basic education in the arts and the music educational system will look like in the light of the results of the research. In addition, will be considered how the job description of music educators is changing and how it affects the master—apprentice relationship, and what tools the teacher should be equipped with for the future to tackle the reform at a very practical level.

KEYWORDS:

basic arts education, curriculum, national core curriculum 2017, reform, working culture, student-centered learning, integrated studies, assessment

SISÄLTÖ

SANASTO	6
1 JOHDANTO	7
2 TUTKIMUKSELLINEN VIITEKEHYS	10
2.1 Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2017	10
2.2 Tutkimusmenetelmät	11
3 KESKEISIÄ MUUTOKSIA VUODEN 2017 OPETUSSUUNNITELMAN PERUSTEISSA	13
3.1 Toimintakulttuuri	13
3.2 Oppilaskeskeisyys	14
3.3 Musiikin hahmottamisaineiden sisältö	17
3.4 Arviointi	18
4 MUUTOSTEN VAIKUTUS SOITONOPETTAJIEN TYÖNKUVAAN	20
4.1 Soitonopettajan työnkuva	20
4.2 Toimintakulttuuri	21
4.3 Oppilaskeskeisyys ja opettajan rooli	23
4.3.1 Oppilaskeskeisyyden vivahteet	23
4.3.2 Toiminnan joustavuus	24
4.4 Oppiaineiden integrointi	26
4.4.1 Oppiaineiden välinen vuoropuhelu	26
4.4.2 Integraatio voimavarana	27
4.5 Oppimisen ja osaamisen arviointi	27
4.5.1 Uudet arviointimenetelmät	28
4.5.2 Oppimisen ja osaamisen havainnollistaminen	31
4.5.3 Lopputyö	31
5 POHDINTA	33
LÄHTEET	37

LIITTEET

Liite 1. Haastattelurunko.

Liite 2. Opinnäytetekonsertin juliste ja käsiohjelma.

Liite 3. Linkki opinnäytetekonsertin tallenteeseen.

SANASTO

OPS	opetussuunnitelma
TPOPS	taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet
uudet OPS-perusteet	taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2017
vanhat OPS-perusteet	taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2002

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni tarkoitus on tutkia Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden vuonna 2017 toteutetun uudistuksen käytännön seurauksia. Toisin sanoen, tutkin lähdeaineiston ja haastattelujen avulla sitä, miten uudistus näkyy käytännössä musiikkioppilaitosten jokapäiväisessä työskentelyssä ja miten opettajan työkuva muuttuu uudistuksen myötä.

Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (TPOPS) uudistus vuodelta 2017 on tutkimuskohteena melko tuore. Kyseisen uudistuksen käytännön seurauksia ei ole aikaisemmin tutkittu. Muutamassa tutkimustyössä uudistusta on tutkittu teoreettisella tasolla. Olen valinnut oman opinnäytetyöni aineistoksi erilaisia lähteitä, joissa kaikissa etsitään vastausta samaan peruskysymykseen: mitkä asiat ovat muuttuneet vuoden 2017 taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa?

Elias Miettinen (2018) käsittelee opinnäytetyössään *”Taas ne tarvitsee kaiken”* perusteudistusta osana suomalaisen musiikinopetuksen historiallista kokonaiskontekstia. Miettisen työssä käy ilmi, mitä musiikkioppilaitosten uusien opetussuunnitelmien (jotka astuivat voimaan 1.8.2018) tulisi sisältää ja miten opintojen rakenne, laajuus ja sisältö on muuttunut. Miettinen (2018) valottaa myös sitä, miten muuttuva maailma ja arvot vaikuttavat opetukseen ja toimintaan Suomen musiikkioppilaitoksissa.

Emma Kuosmanen (2017) selvittää pro gradu -tutkielmassaan *Musiikkiopistotako valintatalo?* OPS-perusteudistuksen vaikutuksia etenkin oppilaskeskeisyyteen sekä arviointiin. Kuosmanen tutkii, mitä eri aineiden integroiminen käytännössä voisi tarkoittaa. Hän pohtii myös uudistuksen tarvetta ja kysyy, onko mitään oleellista muuttunut opetuksessa. Aineistonkeruumenetelmänä Kuosmanen käyttää teemahaastattelua, jossa hän haastattelee neljää musiikkikasvatusalalla toimivaa henkilöä.

Heli Kaverinen (2018) etsii opinnäytetyössään *Arviointi muutoksen tuulissa* näkökulmia arviointiin uusissa OPS-perusteissa. Kaverinen tarjoaa lukijalle myös ikkunan arvioinnin tulevaisuuteen: hän pohtii, miten uudistuksessa kuvatut arviointimenetelmät tulevat näkymään jokapäiväisessä opetustyössä jatkossa.

Käytän kirjallisessa opinnäytetyössäni lähdemateriaaleina Opetushallituksen TPOPS:n uudistamistyöhön liittyviä julkaisuja, joiden tarkoitus on selkeyttää muutosten keskeisimpiä elementtejä sekä toimia apuvälineenä musiikkioppilaitosten omassa opetussuunnitelmatyössä.

Vuoden 2017 OPS-perusteiden uudistuksen myötä taiteen perusopetukseen kuuluu yhdeksän eri taiteenlajia. Rajaan tässä opinnäytetyössä tutkimuksellisen viitekehýkseni koskemaan vain musiikin laajaa oppimäärää, joka on käytössä musiikkiopistoissa. Tarkastelen opinnäytetyössäni Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden uudistusta laajan oppimäärän puitteissa. Laaja oppimäärä on yleistä oppimäärää huomattavasti yleisempi opintomuoto (Miettinen 2018, 11). Olen myös itse noin 12 vuoden ajan harrastanut musiikkia eri musiikkioppilaitoksissa laajan oppimäärän opetussuunnitelmien mukaan. Uskon, että tulen jatkossa viulunsoitonopettajana opettamaan musiikin laajan oppimäärän opetussuunnitelmien mukaan.

Sekä Kuosmasen että Miettisen töistä nousee muutama aihe tai uudistus ylitse muiden. Nämä ovat uudistukset toimintakulttuurissa, oppilaskeskeisyydessä, musiikin hahmottamisaineiden sisällössä ja arvioinnissa. Rajaan myös oman opinnäytetyöni käsittelemään uudistusta näiden aiheiden osalta.

Uudistettujen arviointimenetelmien tutkiminen on minusta tärkeää, koska niihin kohdistuu edelleen suurta epäluuloa ja epätietoisuutta. Toimintakulttuuri kuvastaa musiikkioppilaitoksen toimintaa kokonaisuudessaan ja siksi sen kuvaus antaa arvokasta ymmärrystä musiikkioppilaitoksissa tehtävästä työstä. Oppilaskeskeisyyden korostaminen on jo vuosia ollut koko yleissivistävän koulutuksen uudistamisprosessin trendinä. Mielenkiintoista on nähdä, miten se vaikuttaa musiikinopetuksen perinteiseen mestari–kisälli-suhteeseen. Musiikin hahmottamisen sisällöllisiä ratkaisuja on minusta ehdottoman tärkeää tutkia, koska musiikin hahmottamiseen sisältyvien oppiaineiden integrointi saattaa mullistaa musiikkiopistoissa työskentelevien opettajien roolin ja työnkuvan kokonaan.

Tutkimukseni etenemisprosessi oli kolmevaiheinen. Aluksi tutustuin lähdemateriaaliin, josta uudistukset OPS-perusteissa kävivät ilmi. Uudistuksen teoreettisen viitekehýksen pohjalta (OPS-perusteiden muutosten vaikutukset paikallisiin opetussuunnitelmiin), suoritin keväällä 2021 haastattelun, jonka avulla selvitin uudistuksen käytännön seurauksia. Lopuksi pohdin, mitä mahdollisia vaikutuksia uudistuksella tulee olemaan musiikin opettamisessa ja oppimisessa.

Yksi opinnäytetyöni tavoitteista on myös luoda siltaa musiikin ammattiopintojen ja työelämän välille. Opinnäytetyöni on suunnattu niille, jotka työskentelevät tai opiskelevat taiteen perusopetuksen parissa. Toivon, että opinnäytetyöstä on myös hyötyä tuleville opettajille. Kerään tutkimukseni avulla lisäymmärrystä soitonopettajan työnkuvasta sekä siihen vaikuttavista tekijöistä. Pohdin, miten soitonopettajan työnkuva on OPS-uudistuksen myötä muuttumassa ja etsin työkaluja, joilla tulevaisuuden opettajan kannattaisi varustautua ja joilla voimme yhdessä tarttua OPS-uudistukseen käytännön tasolla.

2 TUTKIMUKSELLINEN VIITEKEHYS

2.1 Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2017

Taiteen perusopetus tarjoaa tavoitteellista tasolta toiselle etenevää opetusta yhdeksällä eri taiteenalalla (arkkitehtuuri, kuvataide, käsityö, mediataiteet, musiikki, sanataide, sirkustaide, tanssi ja teatteritaide). Opetus on ensisijaisesti suunnattu lapsille ja nuorille ja järjestetään kouluajan ulkopuolella. (TPOPS 2017, 10.)

Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (TPOPS) uudistus vuodelta 2017 on osaa laajempaa yleissivistävän koulutuksen perusuudistusta vuosilta 2012–2017. Tämän historiallisesti merkittävän uudistamistyön tuloksena Opetushallitus julkaisi uudet perusteet mm. perusopetuksen, varhaiskasvatuksen ja lukiokoulutuksen opetussuunnitelmille. Taiteen perusopetuksen uudistus valmistui viimeisenä. Määräys annettiin 12.6.2017, jonka mukaan musiikkioppilaitosten on viimeistään 1.8.2021 noudatettava uusia perusteita omissa opetussuunnitelmissaan. Opetussuunnitelmien uudistamisessa käytetään kolmen vuoden siirtymäikkunaa, jonka aikana opetusta voi tarjota sekä uusien että vanhojen OPS-perusteiden mukaan. (Hartikainen & Kauppinen 2017, 2,14; Miittinen 2018, 12–13.) Uudet perusteet antavat kuvauksen opetuksen keskeisistä sisällöistä, oppimisen ja osaamisen tavoitteista ja arviointimenetelmistä (TPOPS 2017, 8).

Taiteen perusopetuksen tehtävä on tarjota oppilaalle opetusta, joka on pitkäjänteistä ja päämäärätietoista. Uusien OPS-perusteiden mukaisen opetuksen tulisi edistää oppilaan taidesuhdetta ja näin luoda pohja oppilaan elinikäiselle taiteen harrastamiselle. Opetuksessa on määrä ottaa huomioon oppilaan omia kiinnostuksen kohteita, antaa oppilaalle mahdollisuuksia ilmaista itseään sekä vahvistaa oppilaan identiteettiä. Opetuksella pyritään kehittämään oppilaan taiteenalakohtaista osaamista antaen valmiuksia ammatilliseen koulutukseen. (TPOPS 2017, 10.)

Taiteen perusopetuksella pyritään vaikuttamaan myös yksilöä laajemmalle yhteiskunnassa. Taiteen perusopetuksen tarjoamisella on tarkoitus turvata Suomen taiteen ja taidekasvatuksen tulevaisuutta ja mahdollisuutta kehittyä. Taiteen perusopetuksen avulla tavoitellaan kestävää tulevaisuutta taiteen keinoin. (TPOPS 2017, 10.)

Taiteen perusopetus jakautuu kahteen laajuudeltaan eroavaan, laajaan (1 300 h) ja yleiseen (500 h) oppimäärään. Käytännössä laajaa oppimäärää opetetaan musiikkiopistoissa ja konservatorioissa. Yleisen oppimäärän mukaan opetetaan pääsääntöisesti kansalaisopistoissa. Vuonna 2014 Suomessa opiskeli taiteen perusopetuksen parissa n. 135 000 henkilöä, joista noin kolmeneljäsosaa laajan oppimäärän mukaan. (Miettinen 2018, 11.)

Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden uudistamista on valmisteltu vuodesta 2012 erilaisilla kyselytutkimuksilla, oppilaitosvierailuilla sekä valionavustuksella rahoitetuista kehittämishankkeista saaduilla kokemuksilla, joilla kerättiin taiteenala-kohtaisia kehittämistarpeita. Perusteiden uudistamisprosessin keskeisin tavoite on kehittää pedagogiikkaa, toimintakulttuuria ja oppilasarviointia. (Hartikainen & Kauppinen 2017, 5–9; Miettinen 2018, 12.)

Koulutuksen arviointineuvoston vuosina 2010–2011 musiikkioppilaitosten rehtoreille ja opettajille tekemässä kyselytutkimuksella kerätyssä aineistossa on seuraava kiteytys:

Tärkeinä kehittämistarpeina arviointihankkeeseen osallistuneet rehtorit ja opettajat pitivät opetussuunnitelmien perusteiden tavoitteiden ja sisältöjen tarkistamista sekä taiteen perusopetuksen rakenteen selkiyttämistä. Tämän ohella he korostivat yhdenmukaisesti opettajien ammatillisen osaamisen vahvistamisen merkitystä. Lisäksi rehtorit painottivat varsinkin oppilaslähtöisyyden lisäämisen tarvetta ja opettajat vastaavasti yhteisöllisen toimintakulttuurin vahvistamisen tärkeyttä. Alan tulevaisuuden kehittämisen kannalta pidettiin keskeisenä asiana valmiutta vastata yleensä kulttuurin, arvojen ja asenteiden muutoksiin. (KAN 2014, 16.)

2.2 Tutkimusmenetelmät

Osana tutkimusmenetelmäni tein keväällä 2021 haastattelututkimuksen, jossa haastattelin kolmen musiikkioppilaitoksen opettajia ja rehtoreita. Haastattelun tarkoitus oli etsiä vastauksia seuraaviin kysymyksiin: Mitä käytännön seurauksia on aiheutunut Taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteiden uudistuksesta vuodelta 2017? Miten uudistus on vaikuttanut opettajien ja rehtoreiden työkuvaan?

Haastateltavien henkilöllisyydet eivät käy ilmi tässä opinnäytetyössä. Haastateltavat opettajat ja rehtorit työskentelivät Itä-Helsingin musiikkioppilaitoksessa, Turun konservatoriossa sekä musiikkiopisto Arkipelagissa. Kyseiset kolme musiikkioppilaitosta valikoituivat tutkimukseen siitä syystä, että ne eroavat toisistaan sekä edustavat erityyppisiä musiikkioppilaitoksia. Itä-Helsingin musiikkioppilaitoksen toiminnan ytimessä on yhteismusisointi sekä vuorovaikutustaitojen korostaminen. Turun konservatorio edustaa musiikin harrastamisen moninaisuutta – samassa talossa harrastetaan sekä klassista että kevyttä musiikkia. Musiikkiopisto Arkipelag edustaa pienempää musiikkioppilaitosta, jossa seutukunnallinen vaikutus korostuu.

3 KESKEISIÄ MUUTOKSIA VUODEN 2017 OPETUSSUUNNITELMAN PERUSTEISSA

3.1 Toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri kuvaa musiikkioppilaitoksen toimintaa kokonaisuutena. Toimintakulttuurista ilmenee musiikkioppilaitoksen tulkinnat toiminnan tavoitteista, opetuksen keskeisistä sisällöistä sekä opetusympäristön arvomaailmasta. Musiikkioppilaitoksen toimintakulttuuri luo kehyksen opetukselle. (TPOPS 2017, 13.) Toimintakulttuurin kuvauksessa käy ikään kuin ilmi, missä ”hengessä” musiikkioppilaitoksessa opetetaan ja opitaan.

Toimintakulttuurin ihanne on oppimisen ja hyvinvoinnin lisääminen. Se edistää opetussuunnitelman perusteiden mukaista opetusta, taiteen perusopetuksen tehtävän ja arvoperustan sekä oppimiskäsityksen mukaisella tavalla. Siinä mitataan musiikkioppilaitoksen arkikäytäntöjen, organisoinnin sekä suunnittelun toteutumista. Musiikkioppilaitoksen toiminta tulisi hehkua aidosta vuorovaikutuksesta ja kaikkien osapuolten osallisuuden tunteesta. (TPOPS 2017, 13–14.)

Uusien perusteiden mukaan musiikkioppilaitoksia veloitetaan laatimaan oppilaitoksen toimintaa kuvaavat toimintakulttuurin piirteet osana opetussuunnitelmaa. Toimintakulttuuria on aiemminkin ollut olemassa. OPS-perusteiden uudistumisen myötä toimintakulttuurin kuvaus on ensimmäistä kertaa saatettava kirjalliseen muotoon. (Miettinen 2018, 14.)

Kun toimintakulttuurin kuvaus puetaan sanoiksi, haasteena on laatia sellainen kuvaus, joka kattaisi musiikkioppilaitoksen kaiken toiminnan. Esimerkiksi kahden samassa musiikkioppilaitoksessa työskentelevän viulunopettajan opetus saattaa erota toisistaan hyvinkin paljon, vaikka molemmat pyrkivät noudattamaan yhteistä opetussuunnitelmaa. Tässä on kyse ”piilo-opetussuunnitelman” vaikutuksesta, joka on lähtöisin opettajan tai yhteisön arvopohjasta. Mielestäni toimintakulttuurin pukeminen sanoiksi vähentää ”piilo-opetussuunnitelman” vaikutusta ja parhaassa tapauksessa yhdistää opettajien välistä yhteistyötä ja yhteisymmärrystä. Joka tapauksessa toimintakulttuurin pukeminen sanoiksi mahdollistaa musiikkioppilaitosten toimintakulttuurin käsitteellisen analyysin (Miettinen 2018, 14).

Musiikkioppilaitoksia kannustetaan uusissa perusteissa kiinnittämään huomiota myös oppimisympäristöön. Oppimisympäristöön kuuluvat sekä tilat että käytännöt, joissa oppiminen ja opiskelu tapahtuvat. Niiden tulisi olla sekä fyysisesti että psyykkisesti turvallisia ympäristöjä, joissa kannustetaan aktiiviseen ja pitkäjänteiseen työskentelyyn. Ympäristöjen, joissa sekä oppilaita, huoltajia sekä opettajia innostetaan ja rohkaistaan työskentelemään taiteen parissa, tulisi olla avoimia ja monipuolisia. (Lehikoinen & Kauppinen 2019, 28.)

Musiikkioppilaitosten on myös jatkossa laadittava tasa-arvosuunnitelma ja yhdenvertaisuussuunnitelma. Tasa-arvosuunnitelmassa selvitetään mm. oppilaitoksen tasa-arvotilannetta sekä pohditaan, miten tasa-arvoa voisi toiminnassa edistää. Tasa-arvolla tarkoitetaan sukupuolten yhtäläisiä oikeuksia ja mahdollisuuksia. Opetushallitus toivoo tasa-arvosuunnitelman lisäävän tasa-arvoa etenkin opiskelijavalinnoissa sekä opinto-suoritusten arvioinnissa. (Hartikainen & Kauppinen 2017, 18–19.)

Vastaavasti yhdenvertaisuussuunnitelmaa laaditaan edistämään toimintaan osallistuvien henkilöiden yhdenvertaisuutta. Kaikkia musiikkioppilaitoksen toimintaan liittyviä henkilöitä on kohdeltava yhdenvertaisesti. Tämän tulisi näkyä etenkin toimintaympäristöissä ja -olosuhteissa sekä siinä, miten oppilaitoksen voimavaroja jaetaan. (Hartikainen & Kauppinen 2017, 18,20.) Tasa-arvolla ja yhdenvertaisuudella ei tässä tilanteessa tarkoiteta sitä, että kaikille opetetaan samat oppimiskokonaisuudet, vaan että kullekin oppilaalle annetaan opetusta hänen omien tarpeidensa ja toiveiden mukaan (Kuosmanen 2017, 43).

3.2 Oppilaskeskeisyys

Oppilaskeskeisyys on uusien perusteiden ydinasia. Se näkyy etenkin uusien perusteiden oppimäärien yhteisistä tavoitteista (Kuosmanen 2017, 29,74). Jo vanhoissa perusteissa oppilaskeskeisyydellä oli osansa. Uusissa perusteissa oppilaan aktiivinen rooli korostuu entisestään – oppilas nousee keskiöön, tekee omia valintojaan ja kantaa myös enemmän vastuuta omasta oppimisestaan. Oppilasta kannustetaan yhä enemmän kehittämään oppimaan oppimisen taitoja. Uusissa OPS-perusteissa oppimista pidetään kokonaisvaltaisena prosessina, joka tukee yksilön ihmisenä kasvua. (Hartikainen, Kauppinen 2017, 25.)

Vuonna 2017 uudistettu TPOPS on jatkumo Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2014) uudistukselle. Peruskouluissa annettu opetus uudistettiin ja oppilas nousi keskiöön. Molemmissa uudistuksissa on kuvattu ajanmukainen oppimiskäsitys (konstruktivismi), jonka perusajatus on, että valmista tietoa ei kaadeta oppilaaseen vaan oppilaan aktiivisen prosessin tuloksena syntyy uusi tieto ja taito. (Kuosmanen 2017, 21,31–32.)

Miettisen (2018) mukaan uudet OPS-perusteet antavat voimakkaan vaikutelman siitä, että opettajan rooli vaihtuu pääroolista sivurooliksi. Miettinen huomauttaa, että uusissa perusteissa käytetään passiivimuotoa ("kannustetaan", "ohjataan" jne.) käyttämättä viitasta aktiiviseen henkilötoimijaan. Miettisen mukaan vanhojen ja uusien perusteiden välissä on huomattava ero opettajan roolin kuvauksessa. (Miettinen 2018, 16). Vanhoissa perusteissa opettajan vaikutuksesta mainittiin seuraavasti:

Opettajalla on siten keskeinen merkitys sekä oppilaan opiskelutaitojen että opiskeluympäristön kehittämisessä sellaiseksi, että se mahdollistaa erilaisten oppilaiden edistymisen (TPOPS 2002, 7).

Kuosmasen tekemästä haastattelusta käy ilmi yksi TPOPS-uudistuksen keskeisimmistä tavoitteista: jatkossa mennään oppiminen ja oppilas edellä, järjestelmä jää vähemmälle. Haastattelevat pitivät vanhoja perusteita liian järjestelmäkeskeisenä. (Kuosmanen, 2017, 43.)

Samalla kun opetuksessa on toivottu byrokratian vähentymistä ja järjestelmään joustavuutta, Johanna Hasu pohtii Sibelius-Akatemian DocMus-julkaisussa muita syitä musiikkikasvattajien oppilaslähtöisten kasvatusideaalien omaksumiseen. Hasun mukaan musiikki harrastuksena kilpailee lasten ajasta toisten harrastusten kanssa ja musiikin harrastajamäärä on laskussa (Hasu 2016, 26). Kuosmasen haastattelussa yksi vastaajista toteaa harrastusten kilpailuasetelman tarkoittavan sitä, että aloitetaan uusi harrastus ja jos tuloksia ei synny kyllin nopeasti, siirrytään seuraavan harrastuksen pariin (Kuosmanen 2017, 40). Näin esimerkiksi lapsen tennisharjoitukset ja sellonsoitto ovat ikään kuin samalla lähtöviivalla. Tässä vertailussa sellonsoitolla on vaikeaa kilpailla vähemmän pitkäjänteistä kotiharjoittelua vaativan tennisharrastuksen kanssa. Opetuksen oppilaskeskeisyydellä pyritään tekemään musiikin harrastamisesta houkuttelevampaa.

Vanhojen ja uusien OPS-perusteiden mukaisten opintojen rakenne ja laajuus eroavat hieman toisistaan. Laskennallisten tuntien kokonaismäärät ovat samat (1 300 h). Oppimäärä jakautuu niin uusissa kuin vanhoissa OPS-perusteissa kahteen tasoon: perusopinnot (ent. perustaso) ja syventävät opinnot (musiikkiopistotasoo). Vanhoissa OPS-perusteissa noin puolet kokonaistuntimäärästä jakautui perustasoon ja loput musiikkiopistotasoon. Uusissa OPS-perusteissa perusopinnot koostuvat 800 tunnista ja syventävät opinnot 500 tunnista. (Miettinen 2018, 17.) Lisäämällä perusopintojen laajuutta pyritään pitämään harrastajia pidempään ”kyydissä”. Hyvin pieni prosentti oppilaista jatkaa perustason jälkeen musiikkiopistotasolle. (Kuosmanen 2017, 46.)

Uusissa OPS-perusteissa oppilaan omia mielenkiintoja ja kiinnostuksen kohteita otetaan entistä enemmän huomioon, esimerkiksi musiikkityöryhmien suhteen. Jatkossa on mahdollista käyttää yhä laajempaa ohjelmistoa oppimisaineena, eikä soitonopetus ole jatkossa välttämättä niin klassismipainoiteista kuin ennen. Uudet OPS-perusteet kannustavat myös poikkitaiteellisuuteen. (Kuosmanen 2017, 32–33)

Uusissa OPS-perusteissa mainitaan digitaaliset oppimisympäristöt ja musiikkitekniikan hyödyntäminen (TPOPS 2017, 48). Opetus siirtyy niin musiikissa kuin perusopetuksessa yhä enemmän digitaaliseen muotoon. Varsinainen ”digiloikka” tapahtui koronaepidemian yhteydessä vuonna 2020.

Oppilaiden kiinnostuksen kohteiden huomioon ottaminen helpottuu henkilökohtaisten opintosuunnitelmien avulla. Tämä tarkoittaa ideaalitapauksessa sitä, että oppilas voisi valita itselleen mielekkäitä opintokokonaisuuksia monista eri vaihtoehdoista ja näin luoda henkilökohtaisen opintopolun. (Miettinen 2018, 18.) Vanhoissa OPS-perusteissa yksilöllistetty opintosuunnitelma oli keino luoda yksilön tarpeiden mukaan joustavuutta melko tiukan järjestelmän puitteissa. Uusissa perusteissa sen sijaan tarkoituksena on tarjota valinnanvapautta sisäänrakennettuna uuteen järjestelmään. (Kuosmanen 2017, 42.)

Kuosmanen haastattelusta nousee mielenkiintoinen huomio: oppilaan osaaminen voi uusien OPS-perusteiden ”hengen” mukaisesti olla niin vertikaalista kuin horisontaalista. Tämä tarkoittaa, että oppilas voi opintojen syventävässä vaiheessa valita, haluaako hän viedä yhtä osaamisaluetta hyvin pitkälle vai satsaako hän monipuolisuuteen, moneen aiheeseen samaan aikaan. (Kuosmanen 2017, 50.)

Sekä Miettinen että Kuosmanen pitävät oppimäärän lopussa suoritettavaa lopputyötä yhtenä vuoden 2017 OPS-perusteiden suurimpana uudistuksena (Miettinen 2018, 18) (Kuosmanen 2017, 48). Lopputyö on syventävien opintojen loppuvaiheessa suoritettava

työ, jonka oppilas itse suunnittelee ja toteuttaa. Se voi koostua yhdestä tai useammasta näytteestä usealta osaamisalueelta. Vanhojen OPS-perusteiden mukaan kaikki oppilaat tekivät päättösuorituksen yhdestä instrumentista. Uudet OPS-perusteet luovat paljon tilaa uusille virtauksille opetuskentällä, mahdollistaen musiikin harrastamisen monipuolisemmin. (Kuosmanen 2017, 49–51,75.) Tilaa on niin paljon, että musiikkia voi harrastaa myös samalla tavalla kuin vuoden 2002 OPS-perusteiden aikaan.

3.3 Musiikin hahmottamisaineiden sisältö

Uusien OPS-perusteiden myötä termi ”musiikin perusteet” poistui opetussuunnitelmista. Jatkossa puhutaan musiikin hahmottamisesta. Musiikin perusteisiin vuoden 2002 OPS-perusteissa kuului sekä musiikin teoria- ja säveltapailu että yleinen musiikkitieto. Improvisointia ja säveltämistä oli mahdollista lisätä opetukseen. (Kuosmanen 2017, 59–60.)

Uusissa OPS-perusteissa ei määritellä, mitä käytännössä on opetettava, sen sijaan musiikin hahmottamisen eri osa-alueita on kirjoitettu oppimäärän tavoitteisiin (TPOPS 2017, 11–12, 48–50). Nämä ovat esimerkiksi kuunteleminen, säveltäminen ja improvisointi. Tavoitteissa mainitaan myös musiikin historian tuntemus sekä kyky hahmottaa musiikin rakenteita sekä lainalaisuuksia. (Kuosmanen 2017, 60–63.) OPS-perusteiden uudistus on siis antanut vapaammat kädet musiikkioppilaitoksille järjestää opetusta edellä mainittujen tavoitteiden mukaisesti. Vastuu opetuksen toteuttamistavoista on siirtynyt musiikkioppilaitoksille.

Taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän tavoitealueet ovat

1. musiikin esittäminen ja ilmaiseminen
2. oppimaan oppiminen ja harjoittelu
3. kuunteleminen ja musiikin hahmottaminen
4. säveltäminen ja improvisointi (Opetushallitus 2017, 49–50.)

Musiikin hahmottamiselle ei ole uusissa OPS-perusteissa varattu omaa erillistä tuntikiintiötä (tuntikiintiö perustasolla vuoden 2002 OPS-perusteissa: 385 h instrumentti- ja yhteismusisointitaitoihin, 280 h musiikin perusteisiin). Sen sijaan kannustetaan eri oppiaineiden integrointiin kokonaisvaltaisen oppimisen hengessä. (Kuosmanen 2017, 60–61.) Integroidut aineet muodostavat opintokokonaisuuksia, joiden sisällöissä on paikallisia eroavaisuuksia mutta joita yhdistää OPS-perusteiden oppimäärien tavoitteisiin pyrkiminen (Lehikoinen; Kauppinen 2019, 4).

3.4 Arviointi

Verrattaessa vuosien 2002 ja 2017 OPS-perusteita arvioinnin suhteen yksi ratkaiseva muutos kuvastaa hyvin uutta ajattelumallia kokonaisuudessaan. Vanhoissa OPS-perusteissa puhuttiin systemaattisesti ”oppilasarvioinnista”, kun taas uusissa vuoden 2017 OPS-perusteissa arviointi ei kohdistu oppilaaseen vaan oppilaan oppimiseen ja edistymiseen (Miettinen 2018, 19; Kaverinen 2018, 42).

Vanhoissa OPS-perusteissa opinnot jakautuivat selkeästi tarkasti määriteltyihin tuntilaa-juuksiin oppiaineittain: instrumenttitaitoihin, yhteismusisointiin sekä musiikin perusteisiin. Etenkin musiikin perusteiden, mutta myös instrumenttitaitojen osalta oli määritelty oppi- laan osaamisen vähimmäisvaatimukset Suomen Musiikkioppilaitosten Liiton (SML) laa- timissa kurssitutkintovaatimuksissa. (Kaverinen 2018, 16–17.) Uusissa OPS-perusteissa ei mainita tasosuoritusjärjestelmää, eikä enää löydy viittausta SML:n kurssitutkintovaati- muksiin, jotka pitkään tarjosivat taiteen perusopetuksen arvioinnin standardit (Miettinen 2018, 19).

Uusissa OPS-perusteissa ei ole myöskään eri oppiaineiden ennalta määrättyjä tuntilaa- juuksia vaan oppiaineiden on tarkoitus integroitua toisiinsa muodostaen opintokokonai- suuksia. Oppilaan opintopolku voi koostua yhdestä pääaineesta, usean instrumentin opinnoista, sävellyksestä, improvisoinnista ym. tai näiden yhdistelmästä. Sama pätee lopputyöhön, joka voi koostua monelta eri osaamisalueelta kerätyistä taidoista. Uudistu- nut arviointitapa mahdollistaa opetustarjonnan laajenemisen ja kehittymisen. (Kaverinen 2018, 17.) Kuosmasen työssä mainitaan, että osaaminen voi jatkossa olla sekä horison- taalista että vertikaalista (Kuosmanen 2017, 58).

Toinen näkyvä muutos on numeroarvosanoista luopuminen. Numeroarvioinnin sijaan oppilaan oppimista ja edistymistä arvioidaan sanallisessa arvioissa, jossa erityisesti tulisi huomioida oppilaan oppimisen ja osaamisen vahvuuksia. Tässäkin korostetaan oppi- lasta ja oppilaan yksilöllisiä vahvuuksia, uusien OPS-perusteiden oppimiskäsityksen mu- kaisella tavalla. (Miettinen 2018, 18–19.) Sanallinen arvio liitetään oppimäärän päättöto- distukseen (Hartikainen & Kauppinen 2017, 17).

Jatkossa oppimisen ja edistymisen arviointia voi toteuttaa hyvin monella eri tavalla, esi- merkiksi hyödyntämällä digitaalista oppimisympäristöä tai järjestämällä kurssitutkintoja vanhan mallin mukaan, kuitenkin ottaen huomioon arvioinnin tehtävät. Uusissa OPS-

perusteissa arvioinnin tehtäväksi määritellään oppilaan osaamisen ohjaaminen ja edistäminen sekä oppilaan itsearvioinnin kehittäminen. Arvioinnin tulisi olla monipuolista ja jatkuvaa opettajien ja oppilaan välistä dialogia, jossa arvioinnin kohteena on oppilaan oppiminen ja edistyminen eikä oppilas ja hänen arvonsa, asenteensa tai henkilökohtaiset ominaisuutensa. (TPOPS 2017, 17.) Opetushallituksen ohjeiden mukaan arvioinnin on tarkoitus kertoa, miten oppilas on saavuttanut oppimäärän tavoitteet (Lehikoinen ja Kauppinen 2019, 7).

4 MUUTOSTEN VAIKUTUS SOITONOPETTAJIEN TYÖNKUVAAN

4.1 Soitonopettajan työnkuva

Soitonopettajan opetustyön perustana on vuorovaikutus oppilaan kanssa. Opettaja-oppilas-suhde eroaa soitonopetuksessa peruskoulussa annetusta opetuksesta siinä, että soitonopetus on pääosin yksilöopetusta. Soitonopettaja ja oppilas tapaavat viikoittain soittotunnilla kahden kesken. Juuri sitä, että oppilas saa jatkuvaa, säännöllistä henkilökohtaisista opetusta, pidän keskeisimpänä tekijänä taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän mukaisessa opetustyössä.

Soitonopettajien koulutustausta koostuu karkeasti kuvattuna kahdesta osaamisalueesta; oman instrumentin hallinnasta sekä pedagogisista taidoista. Useat opettajat esiintyvät aktiivisesti muusikkoina opetustyön ohella.

Laajat raamit opettajan työnkuvaan antavat sekä Opetushallituksen määräämät Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet että musiikkiopistojen paikalliset opetussuunnitelmat. On kuitenkin muistettava, että opettajat opettavat yksilöinä, näin myös opetustapoja on yhtä monta kuin on opettajia. Opettajan oma koulutustausta sekä omat arvot ja asenteet muodostavat niin sanotun piilo-opetussuunnitelman, jonka vaikutuksia opetustyöhön en tässä opinnäytetyössä tämän enempää käsittele.

Keväällä 2021 tekemissäni haastatteluissa, joihin osallistui kolme musiikkioppilaitosta, neljä rehtoria ja viisi soitonopettajaa, etsin vastauksia kysymyksiin: Mitä käytännön seurauksia on aiheutunut Taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteiden uudistuksesta vuodelta 2017? Miten uudistus on vaikuttanut opettajien ja rehtorien työnkuvaan?

Haastatteluissa kävi ilmi, että uudistustyötä pidettiin pitkäkestoisena prosessina, joka ikään kuin sai lähtölaukauksensa vasta kun uudet OPS-perusteet julkaistiin vuonna 2017. Musiikkioppilaitoksille annettiin vuosi aikaa tehdä uudet opetussuunnitelmat. Rehtorien mielestä tämä aika oli hyvin lyhyt – vuodessa paljon oli muutettava. He kuitenkin huomauttivat, että paikallisen opetussuunnitelman rinnalla musiikkioppilaitoksissa julkaistaan vuosittaiset liitteet, joissa kuvataan oppilaitoksen opetusta lyhyemmällä aikavälillä.

lillä. Näin ollen jotkut uudistuksen käytännön ratkaisut tulevat etsimään lopullisen muotonsa vielä monta vuotta. Opetussuunnitelmaa pidettiin strategisena ja hallinnollisena työkaluna, jolla kuvataan musiikkioppilaitoksessa annettavaa opetusta laajasti. Opetussuunnitelman avulla voidaan myös taata tasavertaisen opetuksen tarjoaminen kaikille oppilaille.

On mielenkiintoista huomata, miten OPS-uudistuksen julkaisemisesta vuonna 2017 seurasi rehtorien ja opettajien välille toisistaan poikkeavia erilaisia mielipiteitä ja asenteita. Opettajat kokivat muutoksen tulevan voimakkaasti ”ylhäältä” käsin. Koettiin, että OPS-perusteissa korostettu oppilaskeskeisyys ei ole mikään uusi juttu soitonopetuksessa. Opettajat olivat sitä mieltä, että ”ainahan oppilaita on kuunneltu”. Ihmeteltiin, miksi toimiva tutkintojärjestelmä haluttiin poistaa sekä esitettiin kysymys, miten tasolta toiselle voi edetä ilman tutkintojärjestelmää. Toisaalta opettajat näkivät uudistuksen mahdollistavana tekijänä omassa opetuksessaan: oppilaalle voidaan nyt tarjota entistä monipuolisempaa opetusta, koska kentällä on tilaa uusille luoville ratkaisuille. Samalla kuitenkin pelättiin uudistuksen lisäävän opettajien työmäärää.

Rehtorien ensireaktiot uudistukseen olivat olleet huomattavasti innostuneimpia. Nähtiin uudet OPS-perusteet työkaluna, jolla voisi uudistaa mm. oppimiskäsityksiä, opetustyyliä ja arviointimenetelmiä. Lisäksi koettiin uudistuksen mahdollistavan enemmän liikkumavaraa toiminnalle, nähtiin mahdollisuus profiloitua. Rehtorit toki muistuttivat, että uudistamistyössä on helpompaa laatia kunnianhimoinen ja näyttävä opetussuunnitelma, kun toteuttaa ja viedä se käytännön opetustyöhön. Monet rehtoreista vertasivat vuoden 2017 OPS-perusteita aikaisempiin OPS-perusteisiin ja olivat yksimielisiä siitä, että ”suunta on ollut koko ajan oikea”.

4.2 Toimintakulttuuri

Haastattelussa vastaajien mielestä toimintakulttuuri on aiemmin muotoutunut omalla painolla. Nyt, uudistuksen myötä, toimintakulttuuriin pääsee aktiivisemmin vaikuttamaan. Vuoden 2017 OPS-perusteissa edellytetään, että oppilaitokset kuvaavat omaa toimintakulttuuriaan kirjallisessa muodossa. Haastatteluissa opettajat ja rehtorit pitivät tätä mahdollisuutena ”päivittää” musiikkioppilaitoksessa vallitsevaa toimintakulttuuria. He kokivat, että yhteiskunnan arvot ja asenteet, varsinkin kasvatustieteiden suhteen, muuttuvat tällä hetkellä nopeasti – näin ollen toimintakulttuurin pohtimisen tärkeys korostuu. Rehtorit

olivat toiveikkaita mm. siksi, että nykypäivän soitonopettajaopiskelijat vaikuttavat tiedostavan hyvin yhteiskunnan muutospaineet arvojen ja asenteiden suhteen – muutos tapahtuu, kun seuraavan sukupolven opettajat ”astuvat musiikkioppilaitoksen ovista sisälle”.

Vastaajat pitivät moninaisuutta ja moniarvoisuutta musiikkioppilaitosten toiminnan tärkeinä arvoina. Oppilaslähtöisyyttä sekä sitä, että oppilas hyväksytään ja häntä arvostetaan sellaisena kun hän on, pidettiin myös ensisijaisen tärkeänä. Edelleen tärkeänä pidettiin yhteisöllisyyttä musiikkiharrastuksessa – siis sitä, että oppilas kokee olevansa osa suurempaa yhteisöä – mikä taas lisää musiikkiharrastuksen merkityksellisyyttä. OPS-perusteita pidettiin hyvänä työkaluna musiikkioppilaitoksen omaan paikallisen opetussuunnitelmatyöhön. Koettiin, että siinä tarjotaan kaikille musiikkiopistoille yhteinen, kattava arvopohja, jolle oma paikallinen toimintakulttuuri pohjautuu.

Opettajat ja rehtorit olivat yksimielisiä siitä, että musiikkioppilaitoksen suhteita oppilaiden koteihin ja laajemmin yhteiskuntaan tulisi kehittää. He iloitsivat siitä, että uudet OPS-perusteet tukevat tätä kehitystä, esimerkiksi kannustamalla yhteisöllisyyteen ja toiminnan läpinäkyvyyteen. Rehtorit kokivat OPS-perusteiden jättävän paljon tilaa opettajien ja oppilaiden luovuudelle – kaikenlaisia projekteja, konsertteja ja yhteisöllisiä tapahtumia on mahdollista järjestää osana taiteen perusopetuksen laajaa oppimäärää. Opettajat korostivat, että kotoa saatu tuki on ratkaiseva vaikuttaja lapsen motivaatioon musiikin harrastamisessa.

Opettajat toivoivat, että oppilaiden, heidän huoltajiensa ja sidosryhmiensä (esim. koulut ja kerhot) kesken voitaisiin luoda ”musiikkiperhe” tai ”orkesteriperhe”. He pitivät tärkeänä sitä, että oppilaalle luodaan tunne siitä, että musiikkia on hienoa harrastaa yksin ja osana yhteisöä. Oppilaan tulisi kokea harrastus merkityksellisenä, mikä opettajien mielestä usein korostuu yhteismusisoinnissa. Tätä opettajat vertasivat jalkapalloharrastukseen, jossa lasten huoltajat ja läheiset aktiivisesti seuraavat ja osallistuvat toimintaan – niin yksilö- kuin joukkuetasolla. Opettajat pitivät yhteydenpitoa oppilaan koteihin suurena voimavarana, mitä musiikkiharrastuksessa on suhteellisen vähän hyödynnetty.

Rehtorit pitivät yhtenä musiikkioppilaitosten tärkeimpänä tehtävänä toimia seutukunnallisina musiikin ”runsaudensarvina”. Musiikkioppilaitos ja sen toiminta halutaan tuoda osaksi koko kylän arkea. Uudet OPS-perusteet luovat musiikkiopiston oppilaille ja henkilökunnalle entistä enemmän mahdollisuuksia esiintyä monipuolisemmin myös musiikkioppilaitoksen ulkopuolella. Käytännössä yhteys yhteiskuntaan korostuu usein projek-

tien muodossa, jolloin oppilaiden esityksiä viedään esimerkiksi vanhainkoteihin, kouluihin ja puistoihin, ja joihin oppilaiden huoltajat ja läheiset pääsevät osallistumaan. Rehtoreilla oli visio siitä, että musiikkioppilaitoksen toimintaa kehitettäisiin niin, että palveluita ja elämyksiä tuotettaisiin ”koko kylälle” osana musiikin perusopetusta.

4.3 Oppilaskeskeisyys ja opettajan rooli

4.3.1 Oppilaskeskeisyyden vivahteet

Opettajien ja rehtorien mukaan oppilaskeskeisyyden korostaminen uusissa OPS-perusteissa on pyrkimystä kiinnittää huomiota musiikkioppilaitoksissa käytössä oleviin oppimiskäsityksiin ja oppimistyyliin. Oppilaskeskeisyys, oppimaan oppimisen taidot sekä oppilaan itsenäistyminen viittaavat konstruktivistiseen oppimiskäsitykseen. Opettajat kokivat, että taiteen perusopetuksessa siirrytään jatkuvasti kohti konstruktivistisempaa opetustyyliä. He muistuttivat kuitenkin, että yhtä oikeaa opetuskäsitystä ei ole olemassa, vaan että jokaisen oppilaan kohdalla on, tilanteesta riippuen, valittava oikea opetustyyli. Välillä opettajan voi olla järkevää ottaa behavioristisempi ote ja kertoa oppilaalle, mitä seuraavaksi tehdään, esimerkiksi kappaleen viimeistelyssä ennen esiintymistä.

Haastateltavat huomauttivat, ettei oppilaskeskeisyys ole taiteen perusopetuksessa uutta, vaan että oppilaskeskeisyyden korostaminen tulee koulumaailmasta. Hyvänä esimerkkinä he pitivät sitä, että luokkaopetuksessa opettaja opettaa samalla noin 30 oppilasta, kun taas soittotunnilla oppilas saa henkilökohtaista opetusta. Haastateltavat korostivat, että taiteen perusopetuksessa yksilö tulee kohdatuksi, mutta haasteena on luoda yhteisöllisyyden tunne. Opettajat huomauttivat, että vaikka musiikkia usein pidetään yksilöharrastuksena, niin koska on esiintyjä, kuuntelijoita, tukihenkilöjä, opettajia jne., musiikkia on olemassa vain yhteisön kautta.

Opettajat korostivat, että oppilaskeskeisyydessä on usein kyse oppilaslähtöisyydestä. Toisin sanoin opettajan on oltava hereillä ja havaittava, mitä oppilas viestittää. Opettajien mielestä heidän työnkuvansa ytimessä on oppilaan viesteihin reagoiminen ja ratkaisujen etsiminen. Uudet OPS-perusteet antavat heidän mielestään laajemman keinovalikoiman reagoida erilaisiin tilanteisiin. Esimerkkinä tästä he pitivät sitä, että jos edistyminen välillä tökkii, opettaja voi hetkeksi vaihtaa opetuksen painotusta ja tyyliä. Opettaja voi olla avoimesti luova ja välillä poiketa tutkintorakenteesta ja kurssitutkinto-ohjelmistoluetteloista.

OPS-perusteiden uudistumisen myötä, opettaja voi olla armollisempi itselleen ja oppilailleen. He korostivat, että opetuksella on koko ajan oltava joku suunta ja tarkoitus.

Haastateltavat muistuttivat, että kaikkea ei voi tarjota kaikille. Valinnanvaraisuutta voi tarjota oppilaille rinnakkaissoittimista, erilaisista yhteissoittomuodoista ja musiikin hahmottamisaineiden suuntautumisvaihtoehtoista. Myös erilaisten projektien avulla voi huomioida oppilaiden toiveita. Halu osallistua opetukseen on opettajien mielestä lähdeittävä oppilaasta.

Opettajat kokivat, että oppilaskeskeisyys korostuu heidän omassa opetustyössään myös ohjelmiston valinnassa. Heidän mukaansa oppilaan omia kiinnostuksen kohteita ja suuntautumisvaihtoehtoja voi nyt paremmin ottaa huomioon, kun uusissa OPS-perusteissa ei enää löydy viittauksia Suomen Musiikkioppilaitosten Liiton julkaisemiin kurssitutkintojen ohjelmistoluetteloihin. He pitivät yhtenä tärkeimpänä soittotunnin tehtävänä tarjota oppilaalle instrumentin hallintaa, minkä avulla oppilas saa keinovalikoimaa itse valitsemansa musiikin oppimiseen ja esittämiseen. Opettajat olivat sitä mieltä, että lopullinen vastuu ohjelmiston valinnasta tulee olla soitonopettajalla. He korostivat, että jotta oppilas oppisi hallitsemaan omaa soitinta, opetuksessa on järkevää hyödyntää hyväksi todettua opetusmateriaalia ja ohjelmistoa.

4.3.2 Toiminnan joustavuus

Vastaajien mielestä uusissa OPS-perusteissa korostuu arvo- ja asennevapaus musiikkityylien suhteen. Oppilas voi vaihtaa tyyliä suuntaan tai toiseen, esimerkiksi klassisen ja kevyen musiikin välillä; ”kunhan oppilas pääsee tutustumaan musiikkiin ja saa vapauden innostua ja sitä kautta löytää itsensä”. Opettajat totesivat, että tällainen moninaisuus vaatii opettajalta herkkyyttä ja omien asenteiden pois työntämistä. Toisaalta he huomauttivat, että moninaisuus ja laaja joustava opetustarjonta ovat resurssikysymyksiä: isoissa musiikkiopistoissa, joissa opettaa usein sekä klassisen että kevyen musiikin opettajia, oppilaalle on helpompaa tarjota tällaista musiikkityylin vaihtoa, kun taas pienessä opistossa, missä opettajien tuntimäärät ovat ennestäänkin pieniä, on haastavaa saada soitonopettajien opetusvelvollisuus täyttymään vähentyneen harrastajamäärän takia.

Vastaajat pohtivat sitä, onko musiikkiopistojen laajentunut opetustarjonta todella avartanut musiikin harrastamista. Monet haastatteleistani opettajista ja rehtoreista olivat itse

saaneet soitonopetusta musiikkioppilaitoksissa 70- ja 80-luvuilla. Heidän mukaansa silloinen musiikkioppilaitos oli tiukka systeemi. Opetustarjonta, tavoitteet sekä arviointi olivat kaikille samat: ”kaikki kävi sen saman putken läpi”. Opetustarjonta oli suppea, mutta oppilas tiedosti sen, että ”laatikon ulkopuolella oli mahdollista tehdä mitä halusi”. Musiikin perusopetuksen rinnalla tutustuttiin musiikkimaailmaan myös musiikkioppilaitoksen ulkopuolella. Nyt musiikkioppilaitosten opetustarjonta on huomattavasti laajempi kuin 30 vuotta sitten. Vaarana on, että oppilas ei näe laatikon ulkopuolelle, vaan suhde musiikkiin rajautuu musiikkioppilaitoksen neljän seinän sisälle.

Uutena taiteen perusopetukseen on tullut koulumaailmasta tuttu opinto-ohjaus. Opetustarjonnan laajenemisen sekä oppilaskeskeisyyden lisääntymisen seurauksena on koettu tarvetta tarjota oppilaille opinto-ohjausta. Miten tämä on tuotu käytännön opetustyöhön? Vastuu oppilaan opintojen ohjaamisesta on edelleen soitonopettajalla, mutta uudistuksen toivotaan aktivoivan oppilasta ja hänen huoltajiaan ottamaan lisävastuuta oppilaan kehityksestä kohti ”oman musiikki-identiteetin” löytämistä.

Kaikki haastatteluun osallistuneet opettajat ja rehtorit olivat huolissaan musiikin laskevasta harrastajamäärästä. He pitivät tärkeänä, että – samalla kun musiikkioppilaitoksen toiminta ylläpitää länsimaisen taidemusiikin traditioita – pystyttäisiin reagoimaan yhteiskunnan muuttuviin arvoihin ja asenteisiin. Uusissa OPS-perusteissa korostettua oppilaskeskeisyyttä ja moninaisuutta pidettiin työkaluina, joilla kynnyksellä harrastaa musiikkia laskevat harrastajamäärät saataisiin nousuun.

Osa opettajista oli huolissaan siitä, että korostettu oppilaskeskeisyys ja moninaisuus johtavat tilanteeseen, jossa oppilas voi ikään kuin ”poimia rusinat pullasta” – valita itselleen mielekkäitä opintokokonaisuuksia muodostamatta kokonaisvaltaista opintopolkua. He korostivat, että musiikkiharrastus on pitkä matka, joka kestää monta kymmentä vuotta. Matkan varrella on mukavia ja vähemmän mukavia hetkiä, joista muodostuu kokonaisuus. Opettajat pitivät tärkeänä, että näistä vähemmän mukavista hetkistä, kuten esimerkiksi esiintymisjännitys ja jatkuva soitintekniikan hiominen, ei luovuta eikä vaieta tai yritetä poistaa musiikkiharrastuksen arjesta, jotta harrastaminen olisi ”mukavampaa ja helpompaa”. Opettajat kokivat, että opetuksessa on jatkossakin oltava etappeja ja osasuorituksia, vaikka perinteiset kurssitutkinnot ovat jääneet pois.

4.4 Oppiaineiden integrointi

Oppiaineiden integrointi, eli musiikin hahmottamisaineiden ja soitinopetuksen yhdistäminen, aiheutti vastaajien mielestä uudistumisprosessin alkuvaiheessa paljon hämmennystä. Oltiin sitä mieltä, että eri oppiaineiden integroinnin taustalla on ajatus siitä, että teoria ja käytäntö lähestyisivät toisiaan. Pyrkimyksenä on, että eri oppiaineet ja eri osaamisalueet palvelisivat toisiaan ja näin muodostaisivat kokonaisuuden, joka havainnollistuu helposti oppilaalle. Tätä voisi kutsua kokonaisvaltaiseksi oppimiseksi, joka vaikuttaa olevan koko yleissivistävän koulutus uudistuksen pyrkimys. Vastaajat olivat yksimielisiä siitä, että oppiaineiden integrointi on vielä hyvin varhaisessa vaiheessa ja etsii tulevaisuudessa uusia muotoja. Uudet OPS-perusteet eivät tarjoa didaktisia keinoja musiikin hahmottamisaineiden järjestämiseen, vaan käytännön ratkaisut tehdään paikallisella tasolla OPS-perusteiden tavoitteiden mukaan.

4.4.1 Oppiaineiden välinen vuoropuhelu

Haastateltavat olivat yksimielisiä siitä, että eri oppiaineiden välille on luotava parempi yhteys. Heidän mielestään on luotava musiikin kokonaisvaltaisen harrastamisen punainen lanka, joka on selkeästi hahmotettavissa niin oppilaalle, huoltajille kuin opettajillekin.

Muutamassa musiikkioppilaitoksessa tällainen oppiaineiden dialogi on saatu syntymään siten, että alkeisopetus ja musiikin hahmottamisaineet ovat yhdistetty. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että oppilas saa viikossa kaksi soittotuntia, josta toinen on yksilötunti ja toinen ryhmätunti. Molemmilla tunneilla oma soitinopettaja on läsnä ja oppilailla on oma soitin mukana molemmilla tunneilla. Toinen esimerkki oppiaineiden välisestä dialogista on niin sanottu ”piano-muha”, jossa pianistit saavat ryhmässä tutustua musiikin hahmottamisaineisiin oman soittimen äärellä. Näin muodostuu yhteys musiikin hahmottamisaineiden ja oman soittimen välille, samalla kuin yhteissoitto ja yhdessä tekeminen luovat rennon ja mukavan ilmapiirin.

Haastateltavat näkivät paljon potentiaalia siinä, että oppilaan edistymistä nykyisin kirjaataan sähköiseen järjestelmään (Eepos, Wilma), johon niin soitinopettajat kuin musiikin hahmottamisaineiden opettajatkin pääsevät näkemään ja päivittämään oppilaiden suorituksia. Kun kaikki asianosaiset opettajat ovat tietoisia siitä, missä oppilas etenee toisessa oppiaineessa – kun muodostuu opettajien välinen vuoropuhelu – eri oppiaineiden

osaamisalueet voivat tukea toisiaan. Näin oppilaan omaa soitinta ja ohjelmistoa voitaisiin paremmin huomioida musiikin hahmottamisaineissa ja vastaavasti soitonopettaja voisi paremmin hyödyntää oppilaan muista oppiaineista omaksumaa tietotaitoa. Tätä opettajien välistä yhteistyötä ollaan joissain musiikkioppilaitoksissa viemässä kohti ”pariopettajuutta”, jonka ideana on kiertävä musiikin hahmottamisaineiden-opettaja. Pariopettajuudesta ei vielä ole käytännön kokemuksia. Lopuksi opettajat totesivat, että oppiaineiden integrointi lähtee siitä, että soitonopettajien ja musiikin hahmottamisaineiden opettajien välille syntyy entistä parempi vuorovaikutus.

4.4.2 Integraatio voimavarana

Haastatteluissa tuli esille myös eri musiikkityylien integrointi. Siinä on kyse resurssien maksimaalisesta hyödyntämisestä eri musiikkityylien välillä. Koska kevyen ja klassisen musiikin hahmottamisaineiden sisällöt ovat alkuvaiheessa melko samat (nuotit, intervallit jne.), molemmille musiikkityyleille voisi järjestää yhteiset muha-opintokokonaisuudet. Myöhemmin, kun osa ryhmästä haluaisi opiskella esimerkiksi Palestrinan kontrapunkteja, ja toiset taas big band -orkesterin kontrapunkkia, polut erkaantuisivat toisistaan ja oppilaalle annettaisiin mahdollisuus erikoistua. Polkujen erkaantuminen ei olisi lopullista, vaan jatkossa oppilas voisi valita itselleen muha-opintokokonaisuuksia sekä klassisen että kevyen musiikin opetustarjonnasta omasta instrumenttikohtaisesta suuntautumisestaan riippumatta.

Musiikin kokonaisvaltaisen hahmottamisen merkityksellisyys korostuu vastaajien mielestä yhteissoitossa. Oppilas voi siinä yhdistää sekä soittotunnilta että muha-tunneilta saatua osaamista. Oppilas oivaltaa, miten muha-tunneilta tutut nuottiarvot, sävellajit, intervallit jne. liittyvät oleellisesti musiikin soittamiseen ja esittämiseen. Tämä sama oivalus jossain määrin tapahtuu myös soittotunnilla, mutta yhteissoitossa musiikin hahmotamistaidot korostuvat. Silloin, kun soitetaan yhdessä, on edettävä yhteisessä tempossa ja yhteisen harmonian mukaan.

4.5 Oppimisen ja osaamisen arviointi

Tekemässäni haastattelussa vastaajat olivat yksimielisiä siitä, että OPS-perusteiden uudistuksessa eniten huomiota herättivät arviointiin liittyvät seikat. Arviointitapojen uudistamista sekä arviointiin liittyvien asenteiden tarkistamista pidettiin uudistuksen yhtenä

suurimpana haasteena. Musiikkioppilaitoksissa on etsitty ratkaisua siihen, miten löytää koko musiikkiopistoa ja yhteisöä kattava yhteisymmärrys oppimisen ja osaamisen arvioinnin suhteen.

Musiikkiharrastus on tavoitteellista, tasolta toiselle etenevää oppimista ja kokemusten kertymistä. Arviointi perustuu asetettuihin tavoitteisiin. Vastaajat pitivät läpinäkyvyyttä erityisen tärkeänä tavoitteiden asettelussa ja arvioinnissa. Käytännössä läpinäkyvyys saavutetaan siten, että tavoitteet asetetaan yhdessä oppilaan kanssa. Kun oppimisen ja osaamisen tavoitteista syntyy dialogi oppilaan ja opettajan välillä, osallisuuden tunne korostuu myös arvioinnissa.

4.5.1 Uudet arviointimenetelmät

Sekä opettajat että rehtorit pitivät OPS-perusteita ja paikallisia opetussuunnitelmia hyvinä työkaluina, joiden avulla musiikkiopistossa tarjottavaa opetusta voidaan suunnitella. Opettajille keskeisin tieto, minkä opetussuunnitelmasta tulisi käydä ilmi liittyen arviointiin, on se, miten oppilas siirtyy tasolta toiselle. Tasolta toiselle siirtyminen vaikuttaa suoraan opetukseen esimerkiksi soitettavan ohjelmiston ja soittotunnin pituuden suhteen.

Rehtorit kokivat opetussuunnitelman tarjoavan strategisia ääriviivoja arvioinnille, ikään kuin perusteluja yksityiskohdille, joita jokainen opettaja määrittelee yksin tai yhdessä soitinryhmän opettajiston jäsenten kanssa. Uudet OPS-perusteet tarjoavat oppimiseen ja osaamiseen liittyviä tavoitteita, eikä esimerkiksi kurssitutkintojen minimivaatimuksia. Tämän seikan koettiin antavan musiikkioppilaitoksille liikkumavaraa oppimisen ja osaamisen arviointiin. Vastaajat kokivat, että jokaisessa musiikkioppilaitoksessa pystytään uudistuksen myötä paikallisesti räätälöimään kullekin musiikkiopistolle sopivat arviointimenetelmät.

Joissain musiikkioppilaitoksissa arvioinnissa on otettu käyttöön pistemalli, joka perustuu ajatukseen, että arviointi jakautuu kahteen osaan; oppimisen ja osaamisen arviointiin. Pistemallissa arviointi on täysin määrällistä, sillä oppilaan osallistumiset tunneille ja esiintymiset tuottavat ennalta määrättyjä pistemääriä. Kun oppilaalla on koossa tietty määrä pisteitä, hän siirtyy seuraavalle tasolle. Pistemalli on käytössä kaikilla musiikkioppilaitoksen tasoilla muskarista syventäviin opintoihin niin, että korkeammalla tasolla kertyy suhteellisesti enemmän pisteitä kuin alemmalla tasolla.

Pistemallin perusajatuksena on, että jokaisella tunnilla oppilas oppii jotain, ja että oppilaan osaamistuloksia on ollut esillä jokaisessa esiintymistilaisuudessa. Näin ollen ”osalistumisesta” voidaan kirjata pisteitä. Haastateltavat pitivät pistemallia hyödyllisenä siinä mielessä, että se antaa selkeän lineaarisen oppimispolun oppilaalle, sillä oppilaan etenemisen kannalta ylitsepääsemättömiä esteitä, kuten kurssitutkintoja, ei enää ole.

Oppilaille, jotka haluavat edetä kunnianhimoisempaa tavoitteellista opintopolkua, voidaan määrällisen arvioinnin rinnalla tarjota laadullista arviointia. Käytännössä laadullinen arviointi muistuttaa kurssitutkintomallia – esiintymistilanteesta annetaan palaute. Näille oppilaille laadullista arviointia annetaan myös usein musiikkioppilaitoksen toiminnan ulkopuolella kilpailujen ja projektien yhteydessä.

Määrällinen arviointi herätti opettajissa kuitenkin huolta siitä, että opetuksen taso ja tasaisuus kärsivät. Opettajat huomauttivat, että oppilaat oppivat hyvin erilaisessa tahdissa – kaksi kymmenen vuotta viulua harrastanutta samanikäistä lasta saattavat olla soittotaidoiltaan hyvin eri tasoisia. Pistemallin mukaan he opiskelevat samalla tasolla, vaikka osaaminen voi olla hyvin eritasoista.

Tavoitetaulu ja taitotaulu ovat työkaluja, joiden avulla opettaja pystyy arvioimaan, millä tasolla oppilaan soittotaidot ovat. Käytännössä näiden taulujen ero on oppimisen ja osaamisen kuvaamisessa. Taitotaulussa yksi osasuoritus voitaisiin esimerkiksi kuvata seuraavasti: oppilas osaa pitää jousesta kiinni. Tavoitetaulussa vastaava osaaminen sanoitettaisiin seuraavalla tavalla: oppilas oppii tuottamaan ääntä jousella.

Tavoite- ja taitotaulut ovat usein digitaalisessa muodossa, sähköisessä järjestelmässä (esim. Wilma- ja Eepos-järjestelmät), johon opettaja käy täyttämässä säännöllisin välein oppilaan osasuorituksia. Vaikka jokaisella tasolla on omat ennalta määrätyt tavoitteet ja taidot, opettajat huomauttivat, että oppilaan siirtyminen tasolta toiselle tapahtuu lomittain: oppilaalla saattaa olla melkein kaikki rastit ruuduissa 2-tasolla ja samalla hän voi kerätä rasteja 3-tasolla. Tasojen välillä ei enää ole isoa kynnystä. Viimekädessä opettaja määrää, yhdessä oppilaan ja huoltajien kanssa sekä taito- ja tavoitetaulujen avulla, milloin oppilas on valmis siirtymään seuraavalle tasolle.

Tavoite- ja taitotaulujen sisällöt perustuvat OPS-perusteissa kirjattuihin tavoitteisiin sekä musiikkiopiston paikallisiin tavoitteisiin, jotka soitinkohtainen opettajisto on yhdessä linjannut. Haastattelussani kävi ilmi, että tasosuoritusjärjestelmä elää edelleen vahvasti mukana musiikkioppilaitosten arjessa: kurssisuoritusten tavoitteet on ikään kuin piilotettu tavoite- ja taitotauluihin. Rehtorit huomauttivat, että opetuksen tavoitteet sekä opettajien

opetus voivat edelleen pohjautua vanhoista OPS-perusteista tuttuihin kurssitutkintovaatimuksiin – kunhan ”lautakunnan edessä ei enää täristä”. OPS-uudistuksen ytimessä on ajatus siitä, että yksi hetki ja yhdessä tilanteessa suoriutuminen eivät enää pelkästään määrittele oppilaan osaamista.

Uusissa OPS-perusteissa on kiinnitetty paljon huomiota oppilaan itsearviointiin sekä oppimaan oppimisen taitoihin. Haastattelussa vastaajat korostivat itsearvioinnin tärkeyttä, sillä jos oppilas kokee, että arviointi tulee pelkästään ”ulkopuoliselta kuuntelijalta”, hän saattaa etäännyä omasta kehityskaarestaan. Toisin sanoen itsearvioinnin korostamisella käytännön pedagogiikassa pyritään pois siitä vanhasta käytännöstä, jossa oppilas koki olevansa vastuussa ainoastaan suorituksen toteuttamisesta eikä osallistunut lainkaan sen arviointiin.

Itsearviointi on opittava taito ja siksi opettajat pitivät ensisijaisen tärkeänä sitä, että itsearviointi otetaan alusta asti mukaan opetukseen, ja että soitonoppimisessa edetään pienin askelin kohti positiivista itsearviointia. Ihan pienten lasten esitysten arvioinnissa on esimerkiksi käytetty yhdessä opettajan kanssa jaettuja erilaisia ”hymiöitä” – näin oppilaalle syntyy käsitys oman soiton ”laadusta”. Kun oppilaalle luodaan positiivinen suhde itsearviointiin alusta asti, oppilas itsenäistyy entistä nopeammin ja pystyy ottamaan enemmän vastuuta omasta musiikin harrastuksestaan. Opettajat pitivät juuri itsearviointia keskeisenä työkaluna, jonka avulla oppilaalle kehittyy oppimaan oppimisen taitoja. Myös opettajan itsearviointitaidot, sekä laajemmasta näkökulmasta katsoen koko musiikkioppilaitoksen toiminnasta toteutettavan itsearvioinnin merkitys, korostuvat jatkossa entistä enemmän.

Vertaisarvioinnin merkitys korostui myös haastattelun vastauksissa. Opettajat olivat kuitenkin sitä mieltä, että vertaisarviointiin on haastavaa päästä aktiivisesti vaikuttamaan. Heidän mielestään se ikään kuin ”syntyy” kaiken vuorovaikutuksen seurauksena. Kun oppilaat osallistuvat yhteismusisointiin, orkestereihin ja kuoroihin, oppilaat luonnollisesti vertaavat omaa suoritustaan toisten suorituksiin. Yhteisöllisyys, jossa oppilas kokee olevansa osa jotain suurempaa yhteisöä, motivoi oppilasta kehittymään. Vertaisarviointi ja itsearviointi kulkevat käsi kädessä. Ajatus: ”Jos kaveri on oppinut ton, niin on minunkin opittava se”, kannustaa harjoittelemaan entistä enemmän. Opettajat pitivät tärkeänä löytää keinoja, joiden avulla oppilaille voisi antaa valmiuksia arvioida toinen toisiaan hyvässä hengessä. Tämä toteutuu opettajien mielestä parhaiten ryhmätunneilla, joilla oppilaat oppivat kuuntelemaan toisiaan ja antamaan toisilleen rakenteellista palautetta. Ryhmäopetuksen koettiin oleellisesti edistävän sekä itse- että vertaisarvioinnin taitoja.

Ryhmäopetusta on eri musiikkioppilaitoksissa toteutettu monella eri tavalla. Jossain on muodostettu vertaispareja, kun taas toisaalla on annettu ryhmävalmennusta. Ryhmät tai vertaisparit muodostetaan samanikäisistä ja samalla tasolla olevista saman opettajan oppilaista, jotka saavat viikoittain, paitsi yksilöopetusta, myös ryhmäopetusta. Opettajat olivat yksimielisiä siitä, että toinen viikoittainen tapaaminen oppilaan kanssa tukee soitotaitojen kehitystä huomattavasti, mutta muistuttivat samalla, että kyse on resurssien jakamisesta. Oppilaan yksilöopetuksesta ”napsitaan minuutteja pois ryhmäopetukseen”. Toinen vaihtoehto on periä opetuksesta kalliimpi lukukausimaksu niiltä, jotka osallistuvat myös ryhmäopetukseen.

4.5.2 Oppimisen ja osaamisen havainnollistaminen

Numerollisista arvosanoista luovuttiin OPS-uudistuksen myötä kokonaan. Osasuorituksista annetaan sen sijaan sanallinen arvio. Opettajat kokivat, että jatkossa sanojaan on punnittava entistä tarkemmin silloin, kun oppilaalle annetaan palautetta. He kokivat, että palautteen sisällön ja rakenteen on oltava uusien OPS-perusteiden ”hengen” mukaista, ja että palautteenannossa on otettava huomioon OPS-perusteissa sekä laajemmin yhteiskunnassa vallitsevia yleisiä arvoja ja asenteita. Esimerkiksi oppilaalle ei tulisi sanoa ”sinä olet musikaalinen”, vaan ”sinä osaat soittaa musikaalisesti”.

OPS-uudistuksen myötä on syntynyt erilaisia keinoja, joilla pyritään lisäämään oppilaan sekä huoltajan tietoisuutta opetuksen tavoitteista. Tietojärjestelmillä, taito- ja tavoitetauluilla sekä kirjallisella palautteella on pyritty visualisoimaan opintokokonaisuuksien ja osaamisen eteneminen oppilaalle ja hänen huoltajilleen. Rehtorit ja opettajat korostivat sitä, että oppilaan tullessa tietoiseksi siitä, että hän opiskelee tavoitteellisesti tasolta toiselle etenevällä tavalla, musiikkiharrastuksen merkityksellisyys kasvaa.

4.5.3 Lopputyö

Haastateltavat kokivat, että oppilaiden musiikkiopisto-opintojensa päätteeksi tekemässä lopputyössä uudet OPS-perusteet tulevat käytäntöön. Haastattelemini opettajien mielestä oppilaskeskeisyys korostuu sitä enemmän, mitä pidemmälle syventäviin opintoihin oppilas etenee. Haastateltavien mukaan syventävien opintojen lopussa suoritettussa lop-

putyössä oppilaalle annetaan mahdollisuus ilmaista sen, millaisena hän haluaa tulla nähdyksi. Lopputyössä oppilaan musiikki-identiteetti on kehittynyt niin pitkälle, kun se taiteen perusopetuksen parissa on mahdollista.

Haastateltavat totesivat, että monet lopputyöt muistuttavat edelleen vanhoista OPS-perusteista tuttua D-tutkintoa. Tällaisissa lopputöissä oppilas suunnittelee ja toteuttaa oman konsertin, josta hän saa palautetta opettajilta. Opettajat kokivat, että tällaisista lopputöistä on etenkin hyötyä niille, jotka pyrkivät ammattimuusikoiksi. He kuitenkin muistuttivat, että hyvin harva musiikin harrastaja pyrkii ammattimuusikoiksi, ja siksi on myös järkevää, että lopputyötä voi toteuttaa hyvin monipuolisesti. Heidän mielestään lopputyön vahvuudet piilevät juuri moninaisuudessa. Lopputyö voi olla kertaluontoinen esitys tai myös portfolio, johon oppilas opintojen aikana tallentaa osasuorituksia ja esiintymisiä. Lopputyöhön voi yhdistää eri soittimia, musiikkityylejä ja jopa eri taiteen lajeja. Lopputyö voi myös sisältää yhteismusisointia, omia sävellyksiä ja sovituksia tai improvisaatiota. Yksi opettaja totesi, että parhaimmillaan lopputyö voisi olla ”mahdollisuuksien D-tutkinto”, jossa oppilaan osaamiset ja vahvuudet ovat esillä.

Rehtorit kertoivat yhteistyöstä musiikkilukioiden kanssa lopputöitä tehtäessä. Musiikkilukioissa oppilaat tekevät opintojen lopussa musiikkidiplomin, joka muistuttaa sisällöltään hyvin paljon taiteen perusopetuksen syventävien opintojen lopussa tehtyä lopputyötä. Rehtorit näkivät potentiaalia siinä, että näitä kahta yhdistettäisiin yhteen lopputyöhön, josta voisi muodostua viides aine ylioppilastutkinnossa.

5 POHDINTA

Luvuissa kolme ja neljä tarkastelin muutoksia OPS-perusteissa sekä niitten käytännön seurauksia musiikkioppilaitoksissa. Rajasin tutkimukseni tarkastelemaan muutosta neljästä näkökulmasta: toimintakulttuurin, oppilaskeskeisyyden, musiikin hahmottamisaineiden sisällön sekä arvioinnin suhteen. Tässä viimeisessä luvussa pohdin, miltä taiteen perusopetuksen mukaisen musiikin harrastamisen sekä musiikkioppilaitosjärjestelmän tulevaisuus tutkimustulosten valossa näyttää. Pohdin myös, miten soitonopettajan työnkuva on muuttumassa, miten se vaikuttaa mestari–kisälli-suhteeseen sekä pohdin, millaisilla työkaluilla tulevaisuuden soitonopettajan tulisi varustautua, jotta hän pystyy tarttumaan uudistukseen hyvin käytännön tasolla.

Uudet OPS-perusteet tarjoavat hyvin yleisiä ja suurpiirteisiä perusteita taiteen perusopetuksen järjestämiselle. Perusteissa linjataan mielestäni pää-asiallisesti yhteistä arvopohjaa ja opetuskäsitystä, joissa yhteiskunnan muuttuneet arvot ja asenteet on huomioitu. Löyhästi kirjoitetut perusteet ovat minun mielestäni osoitus siitä, että opetushallituksella on luotto siihen, että musiikkioppilaitoksissa annetaan jatkossakin laadullista, tasolta toiselle etenevää opetusta. Vastuu käytännön toteutusratkaisuista on paikallisilla musiikkiopistoilla, jotka ovat velvoitettuja laatimaan omat opetussuunnitelmansa ja valitsemaan omat toteutustapansa tarjotessaan musiikin perusopetusta. Musiikkioppilaitoksille on annettu mahdollisuus profiloitua.

Musiikkioppilaitosten profiloitumisen yhteydessä herää kysymys siitä, miten se vaikuttaa taiteen perusopetuksen tasoon ja kattavuuteen. Minusta tässä yhteydessä on syytä pohdita, mitä taiteen perusopetuksella pyritään saavuttamaan – millä mittarilla tasoa ja tuloksia mitataan? Mielestäni näitä mittareita on pääasiallisesti käytössä kaksi kappaletta. Ensimmäinen, joka varsinkin viimeiset 50 vuotta on ollut ahkerasti käytössä, on oppilaiden erilaisten esiintymistilaisuuksien tason arvioiminen. Ensisijaisen tärkeänä taiteen perusopetuksessa on pidetty soittoteknillistä sekä taiteellista osaamisen esittämistä. Oppilaiden kilpailumenestykset, oppilaitoksen näyttävät taiteelliset projektit ja lukuisten ammattimuusikkojen kasvattaminen ovat antaneet osviittaa tasokkaasta opetuksesta. Toinen mittari, jolla opetuksen tasoa voidaan mitata ja jonka käyttöön uusissa OPS-perusteissa minun mielestäni kannustetaan, on luonteeltaan hyvin erilainen. Tällä toisella mittarilla tasokasta opetusta mitataan sillä, miten opetus kannustaa ja tukee oppilasta kohti kokonaisvaltaista ja tasapainoista kehittymistä ihmisenä. Minusta tämän jälkimmäisen

mittarin käyttönotolla pyritään tukemaan niitä oppilaita, joista ei tule ammattimuusikoita, joille musiikki on vaan mukava harrastus ja joista musiikin harrastajamäärä enimmäkseen koostuu.

OPS-uudistuksen myötä musiikin yleinen ja laaja oppimäärä mielestäni lähestyvät toisiinsa niin tavoitteiden, toimintatapojen kuin arviointimenetelmienkin suhteen. Järjestelmäkeskeisyydestä siirrytään kohti oppilaskeskeisyyttä. Musiikin harrastamisesta on Taiteen perusopetuksen uusissa OPS-perusteissa luotu mielestäni sellainen kuva, että jatkossa voit harrastaa musiikkia juuri niin kuin itse näet parhaaksi. Minulla, ja monella muulla, on pelko siitä, että valinnanvaraisuus pahimmassa tapauksessa voi johtaa siihen, että oppilas poimii vain ”rusinat pullasta”.

Valinnanvaraisuus ja ajatus siitä, että oppilas etsii omaa ”musiikki-identiteettiään”, ovat minusta hienoja tavoitteita, jotka parhaimmillaan mahdollistavat intohimoisen musiikin harrastamisen ja luovat edellytykset elämänmittaiselle taiteiden harrastamiselle. Vaarana kuitenkin on, että musiikin ”vapaan harrastamisen” synnyttämä tyhjiö lannistaa jo ennestään passiivisia oppilaita samalla kuin se motivoi aktiivisia oppilaita. Kun oppilas ei tiedä, mitä hän haluaa ja tarvitsee, opettajan ja järjestelmän tuki korostuu. Oppilas itenäistyy ja erikoistuu opintojen edetessä. Uusissa OPS-perusteissa pyritään luomaan tilaa musiikin moninaisemmalle ja vapaammalle harrastamiselle – oppilaille ja opettajille on pyritty luomaan tilaa ”oman tien” löytämiselle. Musiikkioppilaitosjärjestelmän tulevaisuutta koskevan pohdiskeluni lopuksi jätän lukijan mietittäväksi kysymyksen: onko Opetushallitus kyseisen pyrkimyksensä toteuttamisessa kompastunut vapauden paradoksiin, jonka mukaan järjestelmä luo vapauden?

OPS-uudistuksen tuoma muutos opettajan työnkuvaan on mielestäni kaksijakeinen. Uudistukset toimintakulttuurin ja oppilaskeskeisyyden suhteen vaikuttaa opettajan arvopohjaan, identiteettiin sekä oleellisesti myös opettajan ja oppilaan väliseen suhteeseen. Uudistuksella musiikin hahmottamisaineiden sisällössä sekä arvioinnissa on enemmän suorannaisia vaikutuksia käytännön työtapoihin.

Kun oppilaitosten OPS-uudistuksen myötä musiikkioppilaitosten on saatettava toimintakulttuurin kuvauksensa kirjalliseen muotoon, se johtaa siihen, että toimintakulttuuri asetuu käsitteellisen analyysin kohteeksi. Samalla musiikkioppilaitoksessa vallitsevasta toimintakulttuurista tullaan tietoisemmaksi ja siihen voidaan entistä aktiivisemmin vaikuttaa. Jokaisen työyhteisön opettajien on tarkistettava, mihin oma toiminta perustuu – mille ar-

vopohjalle oma opetus rakentuu ja pohdittava sitä, miten oma arvopohja on yhdistettävissä musiikkioppilaitoksen toimintakulttuurin kuvaukseen. Opettajan itsereflektio korostuu. Tämän avulla opettaja pystyy hahmottamaan, mitkä arvot ja asenteet ovat päässeet vaikuttamaan oman ”opettajaidentiteetin” syntymiseen. Monet arvot, asenteet ja niistä pohjautuvat käytänteet on niin sanotusti ”peritty” omilta opettajilta. Kun opettaja on tietoinen omasta arvopohjastaan ja sen taustatekijöistä, hänen on helpompaa kohdata yhteiskunnan muutokset arvojen ja asenteiden suhteen.

Uusissa OPS-perusteissa korostettu oppilaskeskeisyys sekä niissä tarjottu kuva opettajan ja järjestelmän sivuroolista vaikuttaa suorannaisesti perinteiseen mestari–kisälli-suhteeseen niin, että mestari ei enää sanele, mitä kisällin tulisi seuraavaksi tehdä, jotta hänestä jonain päivänä tulisi mestari. Mestari–kisälli-suhteesta on tullut asiantuntija–oppija-suhde. Uusien OPS-perusteiden oppimiskäsityksen mukaan oppilas on aktiivisesti mukana sekä uuden tiedon ja taidon syntymisen prosessissa sekä tiedon ja taidon valikointumisessa. Toisin sanoen, mestarin on annettava periksi kisällin toivomuksille ja otettava huomioon myös hänen kiinnostuksen kohteitaan. Osaaminen voi olla sekä horisontaalista että vertikaalista – kisällin toiveiden mukaan. Mestarin on annettava kisällille vaadittava aika uuden oppimiseen, jotta oppimisprosessi olisi konstruktivistinen. Mestarin on myös ensisijaisesti otettava huomioon kisällin hyvinvointi ja oltava hänen tukenaan kokonaisvaltaisessa ja tasapainoisessa ihmisenä kasvamisessa, joka välillä voi tarkoittaa sitä, että mestarin on unohdettava omat kunnianhimoiset pyrkimyksensä. Mestarin on kuitenkin annettava kisällille, oppilaalle, edellytykset kehittyä mestariksi, ammattilaiseksi.

Oppiaineiden integrointi sekä arviointimenetelmien uudistus ovat uusien OPS-perusteiden kunnianhimoisimpia uudistuksia, joiden toteuttamista ja kehittämistä mielestäni rajoittavat ainoastaan musiikkioppilaitosten pienet resurssit. Oppiaineiden integraatiota olisi tavoitteellista toteuttaa erilaisilla projekteilla, joissa oma soitin ja musiikin hahmottamisaineet yhdistyisivät. Musiikin hahmottamisaineiden tunneille oppilas voisi tuoda oman soittimensa ja soitettavaa ohjelmistoaan, jota hyödynnettäisiin opetuksessa niin, että oppiaineiden välille muodostuisi yhteys. Tämä toisaalta vaatisi musiikin hahmottamisaineiden opettajilta myös kenties erilaisten soitinten hallintaa. Vastaavasti myös soitonopettajilta vaadittaisiin laajempaa koulutustaustaa tai tietotaitoa, jos soittotunteihin tulisi integroida musiikin hahmottamisaineita tai jos soittotunneilla pitäisi mahdollisesti käsitellä useampia musiikkityylejä.

Olisi hyödyllistä, jos musiikkioppilaitokset voisivat tarjota oppilaille enemmän mahdollisuuksia yhteismusisointiin. Uskon, että kun oppilaalle pystytään tarjoamaan yksilöopetuksen rinnalla myös viikoittaiset ryhmätunnit sekä mahdollisuus osallistua elinvoimaiseen orkesteritoimintaan, oppilaan motivaatio kasvaa musiikin harrastamista kohtaan ja oppimistuloksia syntyy lisää. Mikäli taiteen perusopetukselle halutaan elinvoimaista tulevaisuutta, tarvitaan sekä lisää resursseja että henkilöitä, joita osaavat järkevästi hallita näitä resursseja.

Mielestäni OPS-uudistus palvelee niitä opettajia, jotka osaavat omassa opetustyössään ottaa oppilaan ja hänen kiinnostuksen kohteensa huomioon ja joilta löytyy laaja keinovälikkoima, jolla reagoida oppilaan toivomuksiin ja tarpeisiin. Tekemässäni haastattelussa pyysin vastaajia kuvaamaan tulevaisuuden opettajia OPS-uudistuksen valossa. Kävi ilmi, että on olemassa tiettyjä työkaluja, joita tulevaisuuden soitonopettajan on otettava käyttöön, jotta hän pystyy tarttumaan uudistukseen käytännön tasolla. Nämä työkalut löytyvät usein peruskoulun musiikinopettajilta, mutta saattaa usein puuttua soitonopettajan työkalupakista. Tulevaisuuden soitonopettajalla on oltava laaja tuntemus kasvatus-tieteistä, jotta hän pystyy huomioimaan erilaisia oppijoita. Tulevaisuuden soitonopettajuudessa korostuu moninaisuus – tulevaisuuden soitonopettajalla on laaja musiikillinen tausta ja hän pystyy opettamaan niin eri musiikkityylejä kuin laajempia opintokokonaisuuksia, kuten sävellystä, improvisaatiota kuin myös rytmimusiikkia. Haastateltavat korostivat myös sitä, että tulevaisuudessa opetus tapahtuu yhä enemmän ryhmissä. Näin ollen tulevaisuuden soitonopettajalla on oltava myös hyvät valmiudet ryhmäopetukseen.

Taiteen perusopetuksen uudistamisprosessi on vasta alkanut ja tulevana soitonopettajana minua hieman huolestuttaa, onko minulla valmiudet opettaa uusien OPS-perusteiden tavoitteiden mukaan. Siksi haluan – itselleni ja muille samassa tilanteessa oleville – korostaa, että opettajan perustavanlaatuiset osaamiset – soittoteknilliset taidot ja vuorovaikutustaidot – ovat edelleen opettajan tärkeimpiä taitoja. Opettajuuden ydin ei muutu miksikään: opettaja on olemassa oppilasta varten niin, että oppilasta huomioidaan ja tuetaan hänen henkilökohtaisella matkallansa musiikin parissa.

LÄHTEET

Hartikainen, M. & Kauppinen, E. 2017. Valtakunnalliset linjaukset ja painotukset – Mikä muuttuu? Diaesitys. Helsinki: Opetushallitus.

Hasu, J. 2016. Musiikkiopiston erilaiset oppijat ammatillisen oppimistavoitteen puristuksessa. Siibelius-Akatemian DocMus-tohtorikoulun julkaisuja 8.

Kuosmanen, E. 2017. Musiikkiopistostako valintatalo? Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.

Lehikoinen, P. & Kauppinen, E. 2019. Taiteen perusopetuksen järjestäminen. Tiedote. Helsinki: Opetushallitus.

Miettinen, E. 2018. ”Taas ne tärvelee kaiken”. Opinnäytetyö. Turun ammattikorkeakoulu.

Opetushallitus 2002. Taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän perusteet 2002. Opetushallitus: Määräys 41/011/2002.

Opetushallitus 2017. Taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet. Opetushallitus: Määräykset ja ohjeet 2017:12a.

Tiainen, H.; Heikkinen, M.; Kontunen, K.; Lavaste, A.-E.; Nysten, L.; Seilo, M.-L.; Välitähti, C. & Korkeakoski, E. 2014. Taiteen perusopetuksen perusteiden ja pedagogiikan toimivuus. Koulutuksen arviointineuvoston julkaisuja 57.

Liite 1. Haastattelurunko

Musiikkioppilaitokset murroksessa (Opinnäytetyö/AMK)

Esittävä taide / Musiikki

2021

Martin Granström

Haastattelurunko

1 Taustakysymykset

Kerro itsestäsi:

Millaista tietä olet kulkenut tähän hetkeen ja asemaan musiikin parissa? (alkaen musiikkiharrastuksesta, opiskelusta, työelämästä)

Mikä motivoi sinua työssäsi?

Sanasto:

Vanhat OPS-perusteet taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2002

Uudet OPS-perusteet taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2017

Koronaepidemian vaikutukset

Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2017) vaikutukset oppimiseen ja opettamiseen saattavat olla vähäisemmät kuin koronaepidemian vaikutukset. Voit jättää Koronaepidemian vaikutukset vastauksissa huomioimatta. Keskity vastauksissasi epidemiaa edeltävän ajan käytäntöihin ja tuleviin käytäntöihin.

2 Opetussuunnitelman perusteiden uudistus vuodelta 2017

Opetussuunnitelma

Mitä sanasta opetussuunnitelma tulee mieleen?

Mikä on opetussuunnitelman ja käytännön opettamisen suhde? Miten hyödynnät musiikkioppilaitoksenne opetussuunnitelmaa työssäsi?

Uudet OPS-perusteet (2017)

Mitä ajatuksia uudet OPS-perusteet (2017) aluksi herättivät?

Miten opetussuunnitelman uudistustyö alkoi työpaikassasi? Prosessin lyhyt kuvaus:

Onko opettajille tarjottu uusiin OPS-perusteisiin liittyvää koulutusta?

Mitä haasteita on syntynyt uusien opetussuunnitelmien käyttöönottoon liittyen?

3 Toimintakulttuuri

Miten kuvailisit työpaikkasi toimintakulttuuria?

Mitkä ovat työpaikkasi tärkeimmät arvot ja miten ne näkyvät käytännössä?

Mikä on toimintakulttuurin vaikutus työnkuvaasi?

Oletko tutustunut työpaikkasi toimintakulttuurin kuvaukseen? Miten se käytännössä toteutuu?

Onko työpaikkasi oppimisympäristöissä (tilat ja käytännöt) tapahtunut muutoksia? minkälaisia?

4 Oppilaskeskeisyys

Mitä oppilaskeskeinen opetustyyli työssäsi tarkoittaa?

Oppilaan henkilökohtainen opintopolku

Uusien OPS-perusteiden (2017) mukaan jokaiselle oppilaalle halutaan laatia henkilökohtainen opintopolku. Mitä mieltä olet tästä? Miksi halutaan tarjota enemmän valinnanvaraa?

Oppilaalle tarjotaan ainakin teoriassa enemmän valinnanvaraa. Mitä ajattelet siitä?

Miten opintokokonaisuuksien tarjonta on teillä muuttunut?

Miten taso ja tasaisuus säilyy opetuksessa?

Miten uusissa OPS-perusteissa korostunut oppilaskeskeisyys vaikuttaa perinteiseen mestarikisälli-suhteeseen?

Onko työkuvasi muuttunut? miten?

- repertuaari? lopputyö? mitä lopputyöllä tavoitellaan?

5 Musiikin hahmottamisaineiden sisältö

(oppiaineiden integrointi)

Mitä oppiaineiden integrointi voisi tarkoittaa?

Musiikin kokonaisvaltainen hahmottaminen

Musiikin hahmottamisaineilla ei ole enää määritelty tuntikiintiötä, vaan puhutaan oppiaineiden integroinnista. Mitä ajattelet tästä?

Miten teillä on käytännössä ratkaistu musiikin hahmottamisaineiden opetuksen toteuttaminen ja sisältö?

- teoria- ja säveltapailutunnit?
- säveltäminen ja improvisointi?
- yhteismusisointi?
- soittotunneilla?

Millä tavalla oppiaineiden integrointi on vaikuttanut työkuvaasi?

Mitä muutoksesta mielestäsi voi seurata?

Onko oppilaiden musiikin hahmottamisen taito muuttunut? miten? miksi?

Miltä näyttää musiikin hahmottamisaineiden tulevaisuus?

6 Arviointimenetelmät

Kuvaile lyhyesti, miten oppilaan osaamisen ja edistymisen arviointia on työpaikassasi käytännössä toteutettu?

- tasosuoritusjärjestelmä?
- numeroarvosanat? jatkuva arviointi?
- itsearviointi? vertaisarviointi?
- arvioinnin kohteet ja tavoitteet?
- lopputyö?

Oppilasarviointi (2002) / oppilaan osaamisen ja edistymisen arviointi (2017)

Mitkä ovat mielestäsi uuden arviointitavan vahvuudet / heikkoudet?

Miten oppilaat ja heidän huoltajansa ovat reagoineet uusiin arviointimenetelmiin?

Pidätkö parempana oppilaitoskohtaisia vai valtakunnallisesti yhteisiä arviointikriteerejä?
Miksi?

7 Opettajien koulutus

Mitä uutta olet oppinut työssäsi OPS-perusteiden uudistamisen jälkeen? konkreettinen esimerkki?

Vastaako opettajien koulutus mielestäsi työn tämän hetkisiä vaatimuksia?

Millaista täydennyskoulutusta tarvittaisiin?

Miten opettajien koulutusta voisi kehittää?

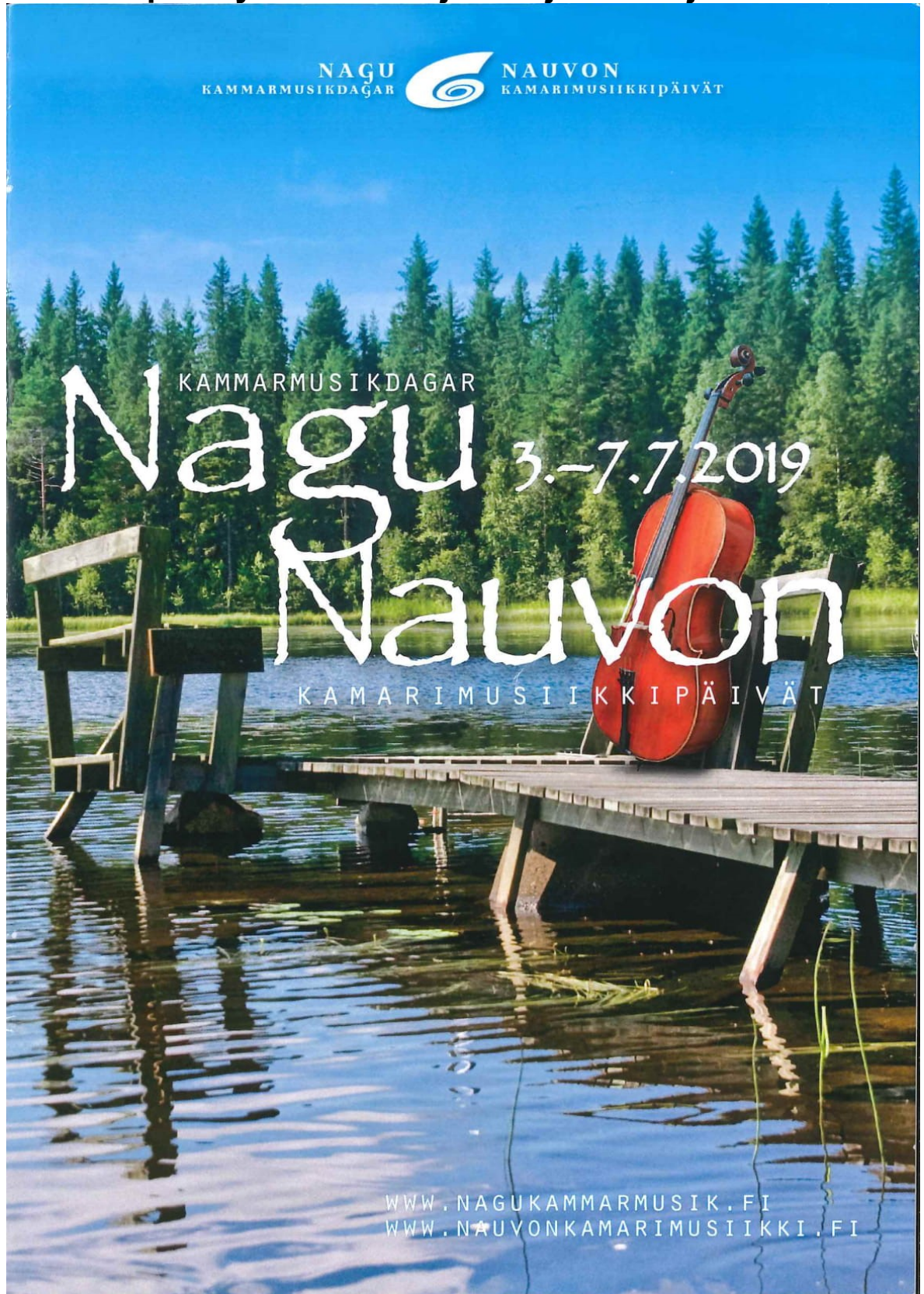
8 Uudistuksen pitkäaikaiset vaikutukset

Miten merkittävä OPS-perusteiden uudistus on? Oppilaitoksen kohdalla? valtakunnallisesti?

Mitkä ovat uudistuksen vaikuttavimmat tekijät jatkoa ajatellen?

Miltä näyttää tulevaisuuden opettajuus?

Liite 2. Opinnäyttekonsertin juliste ja käsiohjelma

NAGU
KAMMARMUSIKDAGAR

NAUVON
KAMARIMUSIIKKIPÄIVÄT

KAMMARMUSIKDAGAR
Nagu 3.-7.7.2019
Nauvon
KAMARIMUSIIKKIPÄIVÄT

WWW.NAGUKAMMARMUSIK.FI
WWW.NAUVONKAMARIMUSIIKKI.FI

FREDAG/PERJANTAI 5.7. KL./KLO 15
NAGU KYRKA/NAUVON KIRKKO

EN EFTERMIDDAG I WIEN – ILTAPÄIVÄ WIENISSÄ

Vilja kvartetti; Martin Granström, violin/viulu, Sofia Schäfer, violin/viulu, Matilda Berghäll,
altviolin/alttoviulu, Oskari Pirttimaa, cello/sello

Wolfgang Amadeus Mozart (1756–1791): Divertimento
F-dur/duuri KV 138

- Allegro
- Andante
- Presto

Franz Schubert (1797–1828): Stråkkvartett/Jousikvartetto
no. 14 D. 810

Flickan och döden/Tyttö ja kuolema

- Allegro
- Andante con moto
- Scherzo: Allegro – Trio
- Presto – Prestissimo

Divertimento betyder ordagrant översatt 'tidsfördriv', och Mozarts Divertimento i F-dur är just ett sådant: ett enkelt mellanmålsstycke. Enkelt betyder dock inte jämntjockt, i verket finns allt möjligt både till lyssnarnas och spelarnas glädje.

Första satsen är en snygg helhet i sonatform, den andra eteriskt vacker och den sista presto-satsen är vild och sprudlande glad.

Schuberts stråkkvartett nr. 14 är ett av de mer centrala verken för stråkkvartetter. Tilläggsnamnet för verket är "Flickan och döden", delvis på grund av sången med samma namn där också andra satsens motiv är hämtat ifrån. Den sångens text är Matthias Claudius dikt, som på svenska lyder:

Flickan:

Förbi! Ack förbi!

Gå, vilda benrangel!

Jag är ännu ung, gå snälla!

Och rör mig inte.

Döden:

Giv mig din hand, du vackra och rena skapelse!

Jag är vän och kommer ej för att straffa.

Var vid gott mod! jag är inte vild,

du skall sova mjukt i min famn!

Den första satsens centrala motiv är triolrytmen som kan höras genast i början, den påminner mycket om Beethovens femte symfonis ödesmotiv. Detta motiv är ständigt närvarande under hela satsen, emellanåt i ackompanjemanget, emellanåt i melodin. I denna stora sats växlar känslorna ofta och plötsligt: musiken som består av samma element är stundom rasande och hotfull, stundom bekymmersfri och lätt. Måhända är diktens text närvarande redan i den första satsen? Ibland hör man rösten av den skrämde flickan, ibland av den milda döden, samtidigt som det obevekliga ödet knackar på.

I den andra satsen är dess enkla tema närvarande i alla variationer: stundom som sjungande melodi, stundom undangömd i violans och andraviolinens ackompanjeringsmönster. Musiken växlar sömlöst mellan ljus och mörker när dur och moll flätas samman, ett drag typiskt för Schubert. I flera variationer spelar förstaviolin en virtuos stämma som svävar i violinens högsta register och dekorerar temat som spelas av de andra instrumenten.

I den tredje satsens scherzo och trio syns styckets uppdelning i "flickan" och "döden" möjligtvis ännu tydligare, ett temperamentsfullt scherzo och en mild trio. Återkommande sforzaton och unisonon skapar scherzots väldigt tempera-

NAGU
KAMMARMUSIKDÅGAR

NAUVON
KAMARIMUSIIKKIPÄIVÄT

mentsfulla, nästan arga stämning. I trion visar sig Schubert som vackrast och ljuvast - tonen är genomgående mild och känslsam.

Finalen är en fartfylld kapplöpning vars huvudtema är ett hisnande galopperande unisono. Sidotemat är i sin tur en fanfar som flödar över av stolt stridslystenhet, som senare flyter över i en ljuv melodi. Som helhet är sista delen en resa i högt tempo, fylld av modulationer, svängar och överraskningar. Allting kulminerar i slutets rivande prestissimo.

* * *

Divertimento tarkoittaa sananmukaisesti käännettynä 'ajanvietettä', ja Mozartin Divertimento F-duuri onkin juuri sellainen: yksinkertainen välipalalakappale. Yksinkertainen ei kuitenkaan tarkoita tasapaksua, vaan teoksessa on kaikenlaista niin kuulijoiden kuin soittajienkin iloksi.

Ensimmäinen osa on tyylikäs sonaattimuotoinen kokonaisuus, toinen eteerisen kaunis ja viimeinen Presto-osa taas on villi ja räiskyvä ilottelu.

Schubertin jousikvartetto nro 14 on yksi keskeisimmistä teoksista jousikvartetille. Teoksen lisänimen 'Tyttö ja kuolema' taustalla on Schubertin saman niminen laulu, jonka teemaan kvartetton toisen osan variaatiot perustuvat. Laulun tekstinä on Matthias Claudiuksen runo, joka on tässä suomennettuna.

(Tyttö:)

Voi, mene ohitseni!

Mene, hurja kuolema!

Olen vielä nuori, mene!

Älä koske minuun.

(Kuolema:)

Anna kätesi, sinä kaunis ja herkkä olento,

olen ystävä enkä tule rankaisemaan.

Ole hyvällä mielellä! En ole hurja,

saat nukkua rauhallisesti käsivarsilleni.

(suom. Riitta Bergroth)

Ensimmäisen osan keskeisin motiivi on heti alussa kuultava triolirytm, joka muistuttaa hyvin paljon Beethovenin viiden sinfonian kohtalomotiivia. Tämä motiivi on jatkuvasti läsnä koko osan ajan, välillä säestyksessä ja välillä melodiana. Laajassa osassa tunnelmat vaihtuvat usein ja yhtäkkiä, samoista elementeistä koostuva musiikki on vuoroin kiihkeää ja uhkaavaa, vuoroin taas huoleton ja kepeää. Ehkä runon teksti on läsnä jo tässä ensimmäisessä osassa: vuoroin on äänessä pelokas tyttö ja lempeä kuolema ja toisaalta kohtalon vääjäämätön kolkutus.

Toisessa osassa yksinkertainen teema on läsnä jokaisessa variaatiossa, välillä laulavana melodiana, välillä piilotettuna alttoviulun ja toisen viulun säestyskuviioon. Schubertille tyyppillisesti musiikki vaihtelee saumattomasti valon ja varjon välillä, kun duuri- ja mollisävyt kietoutuvat toisiinsa. Monessa variaatiossa ensimmäisellä viululla on virtuoosinen viulun ylärekisterissä liitelevä stemma, joka koristelee muiden soittimien soittamaa teemaa.

Kolmannen osan scherzossa ja triossa näkyy ehkä selvimmin teoksen musiikin jakautuminen "tyttöön" ja "kuolemaan", eli temperamenttiseen scherzoon ja lempeään trioon. Toistuvat sfortsatot ja unisonot luovat scherzoon hyvin temperamenttisen, lähes vihaisen tunnelman. Trio sen sijaan on Schubertia kauneimmillaan ja ihanimmillaan. Sävy on kautta linjan lempeä ja herkkä.

Finaali on vauhdikas takaa-ajo, jonka pääteema on jopa hengästyttävä laukkaava unisono. Sivuteema vuorostaan on ylvästä taistelutahtoa uhkuva fanfaari, joka muuntuu myös suloiseksi melodiaksi. Kokonaisuudessaan viimeinen osa on nopeatempoinen matka, joka on täynnä modulaatioita, koukkuja ja yllätyksiä. Kaikki huipentuu vielä lopun prestissimo-revittelyssä.

Text/Teksti: Vilja kvartetti

Svensk text: Josefin Sundström

NAGU
KAMMARMUSIKDAĞAR

NAUVON
KAMARIMUSIIKKIPÄIVÄT

■ VILJA KVARTETTI

Vilja-kvartetten är en stråkkvartett grundad år 2018, som består av studenter från Åbo yrkeshögskola. Vilja-kvartetten har studerat kammarmusik under Harri Sippeli och Erkki Lahesmaa samt deltagit i mästar kurser med Robert Kwiatkowski och Dimas Moreno.

22-åriga **Martin Granström** från Nagu började spela violin som 6-åring vid musikinstitutet Arkipelag med Riikka Lehtimäki som lärare. Vidare fortsatte han vid Åbos och Helsingfors konservatorier under Janne Malmivaaras ledning. Nu studerar Martin violinpedagogik vid Åbo Yrkeshögskola. Martin har deltagit i bl.a. Ani Kavafians, Olivier Pons samt Eszter Haffners mästar kurser. I kammarmusiken har viktiga lärare varit Erkki Lahesmaa, Folke Gräsbeck, Adrian Brendel och Jan Bjøranger. Martin har spelat på flera musikfestivaler i Finland, Frankrike och Italien och har senast framgångsrikt deltagit i Juhani Heinonen Violintävlingen 2019, där han gick till final.

Vid sidan om violinspelandet njuter Martin av Åbolands skärgård och fungerar som fotbollsdomare.

Sofia Schäfer studerar violin på musikpedagog-linjen vid Åbo yrkeshögskola under Alexander Vinnitskis ledning. Tidigare har hon studerat vid Helsingfors konservatorium för Sari Aalto och Jerzy Blaszkiwicz. Sofia har också studerat bl.a. vid Conservatorio di Matera i Italien och i Frankrike på Olivier Pons mästarkurs. Under studietiden har Sofia aktivt spelat i orkestrar, som Ylioppilaskunnan Soittajat och Sigyn Sinfonietta, i vilka hon fungerat som konsertmästare. Kammarmusiken är en viktig del av Sofias studier. Hon har undervisats av Erkki Lahesmaa, Mikko Luoma, Timo Korhonen och Harri Sippel med flera.

Matilda Berghäll började sina musikstudier som 7-åring i västra nylands musikinstitut. Efter att ha avlagt studentexamen i Virkby gymnasium, fortsatte hon musikstudierna vid Åbo konservatorium på andra stadiet. För tillfället studerar hon musikpedagogik vid Turun ammattikorkeakoulu med Harri Sippel som lärare.

Sammusicerandet hör starkt till studierna och är det som hon är mest intresserad av. Hon har spelat i ungdomsorkestrar som Orkester Norden och Baltic Academies Orchestra. På de här turnéerna har hon fått chansen att uppträda i Skandinavien, Baltikum samt mellersta och södra Europa. Hon har fått undervisning i kammarmusik av Harri Sippel, Erkki Lahesmaa, Alexander Vinnitski, Mikko Luoma, Robert Kwiatkowski och Aram Talalyan.

Matilda har deltagit i mästarkurser med Atte Kilpeläinen, som är tonledare för altviolinisterna i Helsingfors stadsorkester och på våren blev hon vald som ung solist för Åbo Filharmoniska Orkestern.

Oskari Pirttimaa är cellist ursprungligen från Esbo. Han blev färdig som musikpedagog år 2018 när han utaexaminerade från konstakademien i Åbo, där han studerade med Erkki Lahesmaa. Han har också studerat bl.a. med Jukka Rautasalo, Tuija Vainio och Andrej Hongel samt deltagit i mestarkurser med Marko Ylönen, Martti Rousi, Helen Linden och Viviane Spanoghe.

Oskari har uppträtt som ung solist med Åbo filharmoniska orkestern och Sigyn sinfonietta. Han har också aktivt spelat kammarmusik och uppträtt med orkestrar i Finland och utomlands. Han har spelat bl.a. i Åbo filharmoniska orkestern, Sigyn sinfonietta, symfoniorkestern Vivo och Tapiola symfonikerna, där han upplever att han började sin musikkärrä. Oskari är också en av grundarna till Å ensemble.

* * *

Vilja-kvartetti on vuonna 2018 perustettu jousikvartetti, jonka soittajat ovat Turun ammattikorkeakoulun opiskelijoita. Vilja-kvartetti on opiskellut kamarimusiikkia Harri Sippelin ja Erkki Lahesmaan johdolla sekä osallistunut Robert Kwiatkowskiin ja Dimas Morenon mestarikurssseille.

22-vuotias Nauvosta kotoisin oleva **Martin Granström** aloitti viulunsoiton 6-vuotiaana Riikka Lehtimäen opetuksessa musiikkiopisto Arkipelagissa, josta hän jatkoi opiskelemaan Turkuun ja Helsingin Konservatorioon Janne Malmivaaran oppiin. Tällä hetkellä hän opiskelee viulopedagogiikkaa Turun AMK:ssa. Viuluopintojaan Martin on täydentänyt mm. Ani Kavafianin, Olivier Ponsin sekä Eszter Haffnerin mestarikurssilla. Tärkeitä opettajia kamarimusiikissa ovat olleet Erkki Lahesmaa, Folke Gräsbeck, Adrian Brendel sekä Jan Bjøranger.

Martin on esiintynyt myös useilla musiikkifestivaaleilla Suomessa, Ranskassa ja Italiassa sekä viimeksi menestynyt Juhani Heinonen Viulukilpailussa 2019, jossa hän ylsi finaaliin.

Viulunsoiton lisäksi hän nauttii Turunmaan saaristosta ja toimii jalkapalloerotuomarina.

Sofia Schäfer opiskelee viulunsoittoa musiikkipedagogilinjalta Turun ammattikorkeakoulussa Alexander Vinnitskin luokalla. Aiemmin hän on opiskellut Helsingin konservatoriolla Sari Aallon ja Jerzy Blaszkiwiczin oppilaana. Opintojaan hän on täydentänyt mm. Conservatorio di Materassa Italiassa ja Olivier Ponsin mestarikurssilla Ranskassa. Hän on opintojensa aikana aktiivisesti soittanut orkestereissa, kuten Ylioppilaskunnan soittajissa ja Sigyn Sinfonietassa ja toiminut myös konserttimestarina molemmissa. Kamarimusiikki on hyvin tärkeässä osassa Sofian opintoja ja ohjaajina ovat olleet mm. Erkki Lahesmaa, Mikko Luoma, Timo Korhonen ja Harri Sippel.

Matilda Berghäll aloitti musiikkiopintonsa Länsi-Uudenmaan musiikkiopistossa, josta hän jatkoi Turun konservatorion kautta Turun ammattikorkeakouluun Harri Sippelin oppilaaksi. Hän on erityisen kiinnostunut orkesterisoi-
toista ja onkin aktiivisesti kerännyt kokemusta soittamalla eri nuoris-orkestereissa kuten Orkester Nordenissa ja Baltic Academies Orkesterissa. Näiden orkestereiden soittajana hän on päässyt esiintymään skandinaviassa,

baltianmaissa ja keski- sekä etelä-euroopassa. Siellä hän on saanut ohjausta mm. Eva Bindereltä, Jan Björangerrilta, Kristjan Järveltä ja Mina Frediltä. Hän on osallistunut myös Helsingin kaupunginorkesterin sooloaltistin Atte Kitpeläisen mestarikurseille. Matilda valittiin keväällä Turun filharmonisen orkesterin nuoreksi solistiksi. Kamarimusiikkiopetusta hän on saanut Harri Sippeliltä, Erkki Lahesmaalta, Alexander Vinnitskiltä, Mikko Luomalta, Robert Kwiatkowskilta sekä Aram Talalyanilta.

Oskari Pirttimaa on espoolaislähtöinen sellisti. Vuonna 2018 hän valmistui musiikkipedagogiksi (AMK) Turun Taideakatemiasta, jossa hän opiskeli sellonsoittoa Erkki Lahesmaan johdolla. Oskarin aikaisempia opettajia ovat olleet Jukka Rautasalo, Tuija Vainio ja Andrej Hongell. Hän on täydentänyt opintojaan muun muassa Marko Ylösen, Martti Rousin, Helen Lindenin ja Viviane Spanoghen mestarikursseilla. Oskari on esiintynyt Turun filharmonisen orkesterin ja Sigyn Sinfoniettan solistina. Hän on myös esiintynyt aktiivisesti kamari- ja orkesterimuusikkona niin Suomessa kuin ulkomailla. Hän on soittanut muun muassa Turun filharmonisessa orkesterissa, Sigyn Sinfonietassa, Sinfoniaorkesteri Vivossa ja Tapiolan nuorissa sinfonikoissa, jonka takapultista hän katsoo muusikonuransa alkaneen. Oskari on myös kamarimusiikkiyhtye Å Ensemblen perustajajäsen.

Liite 3. Linkki opinnäytetekonsertin tallenteeseen

https://youtu.be/yt1DBdA_K38